

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6, 1904

ԹԻՒ 6

ԱՐՏՕՆԱՏԵՐ

Հ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

ԱՒԵՏԱԲԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամեն շաբաթ օր: Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս և գաւառներու համար կանխիկ 30 դանեկան արծաթ, օտար երկիրներու համար 4 1/2 տոլար, կամ 6 շիլին, կամ 7 3/4 Ֆրանք: Մեկ քերքի գինն է 30 վարա: Ամաքերքին տարեկան գինն է 6 դանեկան ամեն տեղույ համար: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Խմբագրութեան և բաժանորդագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Հ. Ս. Պարնըմ, Ամերիգան խան, Կ. պոլիս:

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. Յ. ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՖԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 6, 1904

ԹԻԻ 6

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Ք. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻԻՆ

Տղաք եւ ծխախոտ 89.—Հրապոյր Սփեցաբի փոխադարձութիւնը 91.—Ճամանակ Գտնենք 93.—Յետ ծննդեան 93.—Ժողովքն Ու ժողովականները 94.—Երբ Գտան Ճամանակ 95.—Երկինքի կապոյտը . Անոր Պատճառը 96.—Մանրամուկը 97.—Վեպ—Հին Դպրոցի Բժիշկ Մը 97.—Հայ Թերթեր 102.—Կեդրոնական Եկեղեցական Միութիւն 103.—Բիւրանական Եկեղեցական Միութիւն 103.—Աւետ. Յոյն ժողովուրդներ եւ Քարոզիչներ 104.—Պարտքի վրայ 104.—Կաղանդէքս 105.—Էրզրումէ 107.—Շրգանաւարտից Հանդես, Պիքիս 107.—Ծառահանդես, Էօտեմիլ 108.—Դիտողութիւն մը 108.—Քաղաքական Լուրեր 109.

ՏՂԱՔ ԵՒ ԾԽԱԽՈՏ

[Խմբագրական]

Մեր նպատակը չէ չափահասներու ծխելուն վրայ խօսիլ սոյն յօդուածով : Պիտի չըսենք թէ աղէկ կամ գէշ բան է այդ : Փաստեր պիտի չըսենք մարդիկ համոզելու համար որ ծխել կամ ծխելէ զգուշանան : Բարեկամ մը ունինք որ Ա.Ե.Բ.Ե.Բ. ընթերցող է աւելի երկար ժամանակէ ի վեր քան զոր մենք խմբագիր եղած ենք անոր : Սիկարէթի մոյլ է ան, եւ անգամ մը ըսաւ մեզի թէ, «որ ատեն որ ծխախոտի վրայ յօդուածի մը պատահի թերթին մէջ, զանց կ'ընէ զայն կարգալ : Ան եւ իր նամակները վախճալու չեն ներկայ յօդուած կարդալ : Մենք մեր կարծիքն ունինք եւ այդ կարծիքին համեմատ կը կանոնաւորենք մեր սովորութիւնը այդ մասին : Բայց գիտենք թէ չափահասներու ստուար մեծամասնութիւնը կը ծխէ եւ պիտի ծխէ, ինչ ալ ըսենք մենք : Գիտենք թէ ծխախոտի չափաւոր դործածութիւնը կը թուի թէ վնասակար ազդեցութիւն մը չգործեր շատերու առողջութեան վրայ, եւ թէ բժիշկներ կան, որոնք կ'ըսեն թէ ճաշէ ետեւ մէկ երկու սիկարէթ քաշելն օգտակար է առողջութեան : Գիտենք նաեւ թէ Թուրքիոյ ծխախոտը աւելի մեղմ է եւ աւելի անվնաս քան ուրիշ երկրներու ծխա-

խոտ : Բոլոր ասոնք կ'ընդունինք փութով : Կ'ընդունինք նաեւ թէ կը ծխեն աշխարհի լաւագոյն մարդոցմէն մեզի ծանօթ շատեր : Եւ առանց ունէ խոստում ընելու թէ ինչ պիտի ընենք ուրիշ ժամանակ, այժմ խնդիր չենք յարուցաներ այդ բարի մարդոց իմաստութեան վրայ, ոչ ալ կ'ըսենք թէ ծխելը անվնաս եւ բաղձալի պերճանք մը չէ անոնց եւ բոլոր առողջ չափահասներու համար :

Բայց տղայոց ծխելը բոլորովին տարբեր խնդիր է : Չափահասներու օգտակար եղող ամէն բան տղայոց ալ օգտակար չէ : Շատ բաններու մէջ կ'ընդունինք զայս : Մարդ մը կրնայ ամէն գիշեր մինչեւ կէսգիշերէն մէկ կամ երկու ժամ առաջ նստիլ եւ կարդալով կամ խօսակցութեամբ զբաղիլ ու չվնասուիլ : Տղուն առողջութիւնը կը պահանջէ որ աւելի կանուխ պառկի : Պաշտօնով երգիչ կամ ատենաբան եղող մէկը կրնայ չաբաթը շատ անգամ ներկայանալ գնահատող ունկնդիրներու եւ խանդավառ ծափերով ողջունուի, եւ եթէ ողջամիտ մարդ է, չվնասուի : Սակայն հրապարակային այսպիսի ծափեր յաճախ կրկնուելով կրնան տղուն մը նկարագիրը վնասել եւ անոնց ընկերացող յուզումը կրնայ ֆիզիքական վնաս հասցնել տղուն :

Տեսարաններ կան վիրաբուժական արուեստին յատուկ տեսարաններուն նման, զորոնք չափահասներ կրնան դիտել եւ չափահասներէ ոմանք պարտին տեսնել, եւ որոնք սակայն տեսնուելու չեն տղայոցմէ։ Ճոխ կերակուրներ կան, զորոնք առողջ չափահասներու զօրաւոր ստամոքսները կըրնան մարսել եւ զորոնք սակայն տղայոց ներքի չեն ուտել։

Բայց օրինակներ բազմապատկելու պէտք չկայ, կը կարծենք թէ ոչ ոք կ'ուրանայ որ բան մը կըրնայ մարդու մը աղէկ ըլլալ եւ տղու մը գէշ։ Ծխելը, եթէ նոյն իսկ ընդունինք թէ չափահասներու անմլտա է եւ յանձնարարելի, կրնայ ֆիզիքական մեծ չարիք հասցնել տղայոց։ Եւ անտարակուսելի իրողութիւն է։ Ձեռնհաս եւ անախապաշար ոչ մէկ բժիշկ կ'ուրանայ զայս։ Արդէն ապացուցուած է այնքան յստակօրէն որքան կըրնայ ռեւէ ֆիզիքական իրողութիւն ապացուցուի։ Ձոր օրինակ, Միացեալ Նահանգներու զինուորական կամ նաւային ակադեմիաները մտնելու համար տղայք ֆիզիքական եւ մտաւոր քննութեան կ'ենթարկուին։ Կ'ենթադրենք թէ նոյն սովորութիւնը կայ ուրիշ երկիրներու մէջ ալ։ Եւ քննիչ բժիշկներու ներկայացած հարկւրաւոր պարագաներու մէջ ապացուցուած է թէ ծխող տղայք տկար սիրտ կ'ունենան առ հասարակ եւ շատեր մերժուած են այս պատճառով, թէպէտ ամէն ուրիշ նկատուամով յարմար էին դպրոցները մտնելու։ Փորձառութիւնն ալ ուրիշ բան մը սորվեցուցած է։ Ամերիկեան վարժարաններու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի ըմբռնական մրցախաղերու, եւ անոնք որ իրենց դպրոցները պիտի ներկայացնեն վազելու, ցատկելու, թիավարելու եւ ուրիշ մրցումներու մէջ ինամով կը կըթուին, որպէս զի ֆիզիքական լաւագոյն պայմաններու մէջ մասնակցին մրցումներուն։ Եւ տեսնուած է թէ ծխող տղայք կարճաշունչ են, այսինքն աւելի շուտ կը յոգնին։ Ուստի ի մէջ այլոց կը պահանջուի որ մրցողները ծխելէ հրաժարին։

Շատ անգամ կը տեսնենք որ տասնէն տասներկու տարեկան տղաք կը ծխեն։ Բայց թերեւս անոնց մեծամասնութիւնը զաղտնի կը ծխեն երբ իրենց ծնողները տեղեկութիւն չունին, կամ այնչափ դժբախտ տղաք են որ հայր կամ ուրիշ իմաստուն բարեկամներ չունին իրենց վրայ խոհական եւ սիրալիր հսկողութիւն ընող։ Տղայք կ'անձկան մարդ ըլլալ եւ կը կարծեն թէ ծխելը մարդու գործ ընել է։ Ինչո՞ւ կը բաղձան մարդ ըլլալ, չենք հասկընար։ Հազարաւոր մարդիկ կան որոնք ուրախու-

թեամբ տղայ պիտի ըլլային, եթէ կարենային։ Չափահասութեան տարիները իրենց հոգեբով եւ պատասխանատուութիւններով բաւական շուտով կու գան արդէն։ Եթէ տղայք իրենց ետքի տարիներու զգացման համը կարենային առնել, պիտի զգային թէ տղայութիւնը գանձ մ'է, որ եթէ մէկ անգամ կորսուի, ալ չկրնար ձեռք բերուիլ, եւ պիտի չփութային զայն ձեռքէ հանել։

Սակայն մեծնալու եւ մեծի պէս գործելու փափաքը տղոց բնական է եւ անջնջելի։ Եւ իր օգտակարութիւնն ունի՝ զանոնք պատրաստելու համար իրենց ապագայ չափահասութեան։ Բայց երբեմն այս փափաքը յիմարական բաներ ընել կու տայ իրենց, եւ այդ բաներէն մին է ծխել։ Գիտենք թէ այդպէս կ'ըլլար մեր տղայութեան ժամանակ։ Մեր խաղընկերներէն ոմանք կը կարծէին թէ մարդ կ'ըլլային իրենք եթէ ծխէին։ Բարեբախտաբար Ամերիկայի մէջ թղթապատ սիկարէթը անծանօթ բան էր այն ժամանակ։ Եթէ մէկը ծխէր, կամ ծխախող պիտի գործածէր կամ ծխախոտի տերեւէ սիկար։ Այս այնչափ զօրաւոր էր որ կը հիւանդացնէր տղան, եւ անյաճախ մէկ փորձով իսկ կը շատանար եւ կը հաճէր հրաժարիլ այրութեան այդ ապացոյցէն։

Այս նիւթին վրայ գրել առաջնորդուեցանք բան մը կարգալով Լոնտոնի թերթիւրուն մէջ։ Յայտարարութիւն մը հրատարակուած է, ուր սապէս կ'ըսուի։ Ճեկատելով որ սիկարէթի գործածութիւնը տղայոց մէջ վերջին տարիներս շատ ընդհանրացած է, կը զգացուի թէ կարծիքի ուժգին արտայայտութիւն մը կրնայ օգտակար ըլլալ ազգային ուշադրութիւն հրաւիրելու համար ունակութեան մը վրայ, որ անտարակոյս շատ մեծ աւեր կը գործէ ընկերութեան զանազան դասակարգէ։ Անգղիացի շատ տղայոց առողջութիւնը խաթարելով եւ նկարագրի կործանելով։ Այս յայտարարութիւնն ստորագրած են ի մէջ այլոց Լորտ Քէլվին, Անգլիոյ աւագ գիտունը, Լորտ Ուլլի, որ Լորտ Րոպերթսէ առաջ Բրիտանական բանակի սպարապետն էր, Լորտ Բինարտ, որ ամէն բարի գործի մէջ նշանաւոր դեր կը ստանձնէ եւ շատ ուրիշ լորտեր, եպիսկոպոսներ, դպրոցի տեսուչներ, բժիշկներ, կղերներ եւ ուրիշներ։

Յայտարարութիւնը մասնաւոր կոչում կ'ընէ ծնողներուն։ Առանց անոնց գործակցութեան, քիչ բան կարելի է ընել չարիքին առջեւ առնելու համար։ Ծնողներ կան, որոնք այնչափ անմիտ են որ աչքաբացութիւն կը կարծեն, երբ տղայք մեծերու պէս կը ծխեն, ինչպէս ուրիշներ ալ որոնք

գուարձարի բան կը համարին իրենց տղայոց օղի տալ՝ գինովցնելու աստիճան։ Այսպիսիներ տղայ մեծցնելու պատասխանատուութեան յարմարութիւն չունին։ Պէտք եղածը սա է որ ծնողներ, ուսուցիչներ եւ ուրիշներ, որոնց յանձնուած է տղայոց եւ պատանիներու հոգը, տեղեակ ըլլան զնախն, զոր ծխախոտը կու տայ անչափահասներու մարմիններուն, եւ ամէն իմաստուն միջոցներ գործածեն՝ զանոնք զգուշացնելու համար այս ունակութենէն։ Թերեւս մեր ընթերցողներէն ոմանց տղայք կը ծխեն առանց իրենց հայրերուն գիտութեան։ Հարցուցէք անոնց, սիրելի բարեկամներ, եւ եթէ տեսնէք թէ այնպէս է, խոհական եւ սիրալիր միջոցներ գործածեցէք ցուցնելու համար թէ ծխելով իրենք իրենց լիւս կը հասցնեն։

ՀԸՐՊԸՐԹ ՍՓԷՆՍԸՐԻ ՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

(Յ. Գ. Գ.)

Բ

Ահա այս է Հըրպըրթ Սփէնսըրի փիլիսոփայութեան հիմը, եւ անոր միւս գրութիւնները ասոր ընդլայնումն են։

Հըրպըրթ Սփէնսըրի այդ վարդապետութեան մտաւորական աշխարհի մատուցած ծառայութիւններէն մէկ քանին հետեւեալներն են։

1. Սփէնսըր գիտութեան մեծ ծառայութիւն մատուց վարդապետելով թէ համայն տիեզերք զարգացման եւ կատարելութեան դիմող միութիւն մըն է։ Թանձրացեալ իրերուն մէջ, գործարանաւոր մարմիններուն մէջ, անասուններուն մէջ, դպրոցներու եւ նման հաստատութիւններու մէջ, միով բանիւ՝ գիտելի տիեզերքին իւրաքանչիւր շրջանակին մէջ դէպ ի Բարեշրջութիւն գիմող բնագրի մը գոյութիւնը վարդապետեց, եւ այսպէս կարծես համայն տիեզերքը մէկ կեանքով կենսաւորեց գիտութեան առջեւ։

2. Մտաւորական աշխարհի մեծ ծառայութիւն մատուց բովանդակ տիեզերքին համար լոկ մէկ օրէնք գտնելու աշխատելով եւս։ Իրաւ անոր հանած եզրակացութիւններէն ոմանք հերքուեցան, սակայն եւ այնպէս մէջտեղ նետած գաղափարը ամէնուն մտքին մէջ մուտ գտաւ։ Բարեշրջութեան ենթադրութիւնները համարեա թէ բոլոր փիլիսոփաներէն ընդունուած են։ Գիտական աշխարհին մէջ ամէն ոք կամայ ակամայ անոր բացած շաւղին կը հետեւի։

3. Հըրպըրթ Սփէնսըր կրօնական շրջանակին ալ ոչ սակաւ ծառայութիւն մատուց։ Տիեզերքին

հիման նկատմամբ աղիտարար եւ մեքենայօրէն մտածելու դէմ քաջապէս մաքառած է։ Օժանդակած է աւելի եւս հասկնալ կրօնքներուն պատմութիւնները։ Առաջնորդած է նաեւ կրօնական շարժումները չհամարիլ պատահական դիպուածներ, այլ անոնց մէջ եւս տեսնել Բարեշրջութեան եւ Քայքայման օրէնքներուն ներկայութիւնը եւ ազդեցութիւնը։

4. Մտաւորական աշխարհին համար արդարեւ իբրեւ զօրացուցիչ դեղ մը եղած է անոր համարձակաբար եւ անկեղծօրէն ընդհանուր ճշմարտութիւններու եւ ի մասնաւորի գիտական ճշմարտութիւններու հաւատարիմ գտնուիլը։ Անոր ընկերները եւս, Տարուին, Հըքսլի, Թինտլի, Եոմէնզ եւ այլք այս մասին մեծ ծառայութիւն մատուցած են մարդկութեան։

Այսու ամենայնիւ Հըրպըրթ Սփէնսըրի վարդապետութիւնները տկար եւ մանաւանդ վտանգաւոր կողմեր ալ ունէին։

1. Տիեզերքին հիման եւ կամ բուն գոյակին անգիտելի ըլլալուն վերաբերեալ վարդապետութիւնը տկար եւ պակասաւոր էր։ Սփէնսըր գիտնալը սահմանեց իբրեւ մտային պատկեր մը չինել կամ գաղափար մը աւելի աղէկ դիտցուած գաղափարի մը հետ կապակցել։ Այս սահմանը թերի է։ Սփէնսըր ասով ուրացաւ յայտ յանդիման տեսութիւնները (Intuitions)։ Իրաւունք չունէր ասոր մէջ։ Միւս կողմանէ, առնչականը գիտնալու ատեն բացարձակին մասին գիտութիւն կ'ենթադրուի ըսելով՝ իր այս գիրքը լքած եղաւ։ Մինչ բոլոր ծանօթութիւններուն առնչական ըլլալը հաստատելու համար ընդարձակ յօդուածներ ընդօրինակած է Քանթէ, Համիլթընէ եւ Մանսէլէ, երբեք հաշուի առած չէ թէ արդէն այդ փիլիսոփաներուն վարդապետութեանց փիլիսոփայօրէն համոզիչ պատասխաններ տրուած են։

2. Գիտելի տիեզերքին եւ անգիտելի հիման մէջտեղ առնչութեան վրայ անոր վարդապետութիւնները հակասական էին։ Ըսաւ թէ անգիտելին հիմնական է եւ գիտելին անոր ընտրելոյթները։ Բայց եթէ ընտրելոյթները, այսինքն Բնութիւնը, հիմնական եղող բացարձակին արտայայտութիւնն են, անհրաժեշտապէս Բնութիւնը պարտի ուղիղ ծանօթութիւն տալ իր հիման նկատմամբ։ Եթէ ոչ՝ ամբողջ գիտութիւնը, այսինքն ծանօթութիւնը ոչ թէ առնչական, այլ՝ սուտ է ուրեմն։ Ծանօթութիւնը հնար է որ ըլլայ առնչական եւ միանգամայն ճշմարիտ։

Նաեւ իբրեւ հիմնական ճշմարտութիւն կ'ըն-

դունէր թէ նիւթը, նիւթին շարժումը եւ զօրութիւնը սահմանեալ են. դարձեալ հիմնական գոյակը բացարձակ եւ անհուն կը կոչէր: Այս երկուքը հակասական են իրարու: Եթէ բնութիւնը բացարձակին միակ արտայայտութիւնն է, պէտք չէ սահման դնել անոր Բարեշրջութեան, բարձրագոյն իմաստով Բարեշրջութեան համար Քայքայում չպարտի անհրաժեշտ ըլլալ, եւ բացարձակ գոյակը պարտէր գոյ եւ դործօն ըլլալ նաեւ գերնականապէս: Սփէնսըրը դայս կարող չեղաւ զանազանել:

3. Սփէնսըրը կարող չեղաւ ներկայացնել բարոյական գիտութեան բարձրագոյն չափանիշը: Ուրովհետեւ չհամարեցաւ թէ տիեզերքին հիմը բարոյական էակ մըն է, ստիպուեցաւ բարոյականութեան բարձրագոյն չափանիշը փնտռել առնչական աշխարհին, այսինքն մարդուն եւ մարդկութեան համախմբութեան, մէջ: Բայց անկարելի է հանել ասկէ սեւէ բացարձակ բարոյական վարդապետութիւն: Կրնանք երեւակայել թէ Բարեշրջութեան այսինչ աստիճանին մէջ այսինչ բաները ուղիղ են, եւ տարբեր մէկ աստիճանին մէջ՝ ծուռ: Թէպէտ բարոյականին մէջ կայ առնչական տարր մը, բայց կայ նաեւ բացարձակ չափանիշ մը եւ ընդհանուր օրէնք մը, որ բացարձակ եղող Աստուծմէ կը ըսի:

4. Սփէնսըրի կրօնական վարդապետութիւնները աստիճան մը վիստակար եղած են: Սփէնսըրի վարդապետութիւնը տեսալ մը Համայնաստուածութիւն է: Ան կ'ընդունի անանձնաւոր հիմնական գոյակ մը, եւ միւս բոլոր բաները, նիւթը եւ հոգին, իբրեւ անոր արտայայտութիւնը եւ բնութեանցութիւնը կը ճանչնայ: Եւ այս է Համայնաստուածութեան վարդապետութիւն: Սփէնսըրը «Տիեզերքի հիման լոկ գոյ ըլլալը գիտենք, բայց անոր ինչ եւ ինչպէս ըլլալը չենք գիտեր», ըսելով կրօնական կեանքին հիմը չորցուց: Վասն զի եթէ Աստուած անանձնաւոր էակ մըն է, եւ եթէ մենք անոր հետ առնչութիւն չենք կրնար ունենալ, կրօնք չմնար, Կրօնքն է Աստուծոյ հետ հաղորդութիւն: Սփէնսըրը, որովհետեւ Բարեշրջութիւնն ու Քայքայումը համայն տիեզերքին համար անհրաժեշտ սկզբունքներ համարելով, մարդկութեան համար եւ պատմութեան համար բանաւոր եւ գոհացուցիչ նշաւակ մը կարող չեղաւ ցուցնել, մարդոց անյոյս եւ յուսահատական վարդապետութիւն մը ներկայացուցած եղաւ: Բոլոր տիեզերքին հետ ո՛ւր կ'երթանք, Սփէնսըրը կ'ըսէ, «Եւ պիտի կատարելութիւն» մէջ մ'ալ կը դառնայ եւ կ'ըսէ, «Ոչ, դէպի ոչնչութիւն, քառս»: Ուրեմն կեանքը կ'արժէ ապրիլ: Համադրական փիլիսոփայու-

թիւնը ամբողջութեամբ կը սկսի, քառսով կը վերջանայ: Ասոր մէջ ինչ յոյս, ինչ փոփոխք կայ մարդկային սեռին: Բաց աստի Սփէնսըրի Չգիտականութեան վարդապետութիւնը կրօնական իրերու անփոյթ ըլլալու առաջնորդած է զմարդիկ: Եթէ զԱստուած գիտնալ եւ անկէ յայտնութիւն ընդունիլ անկարելի է, մեղի ինչ օգուտ կ'ըլլայ անոր գոյութեան նկատմամբ մեր կրած աղօտ զգացումներէն: Մեր բարոյական կեանքէն Աստուծոյ եւ կրօնքի տարրը կամաց կամաց կ'արտաքօռի: Եւ այս է պատճառը որ Չգիտականները միշտ անփոյթ գտնուած են կրօնքի: Եւ Սփէնսըրի յիշեալ վիստակար եւ վտանգաւոր ազդեցութիւնը գիտական շրջանակին մէջ կը զգացուի ցարդ:

Մեր այս ըսածներուն ճշմարտութեան համոզական ապացոյց է նոյն ինքն Սփէնսըրը, Սփէնսըրը այն անգիտելի հիման համար չյօդնեցուց իր միտքը, անանձնաւոր հիման նկատմամբ քաշում, սէր չզգաց, Չգիտականութեան թանձր վարդոյրին ետեւը անյոյս կերպով ծածկուած բացարձակէն յայտնութիւն կամ մարմնատութիւն չակնկալեց, չմտածեց հոգեւոր աշխարհէն մեղքի եւ չարութեան ներքեւ չարչրկուող մարդկութեան ձեռքի մը երկննալը եւ զանոնք հոգեւորապէս փրկելու կարող ըլլալը: Աստուածային իղձերով լեցուն մարդկութեան բացի քայքայումէ ուրիշ զրախտ մը կարող չեղաւ խոստանալ: Եւ եթէ իր կեանքին վերջին օրերուն մէջ իր բարեկամներուն ըսաւ «Գործս կատարեցի», իրմէ առաջ Նազովրեցիին՝ խաչին վրայ եւ Տաքսոնացիին Հռոմայ բանտին մէջ ըսածին պէս ճակատին վրայ յաւիտենականութեան քաղցր ճառագայթներն ունենալով յաւիտենական եւ հոգեւոր յոյսի մը համար չըսաւ, այլ՝ «Համադրական փիլիսոփայութեան» նկատմամբ 50 տարի առաջ հրատարակած ծրագիրը ի գործ դրած ըլլալը հասկցնել ուղեւով այդպէս ըսաւ:

Վ. Ե. Զ.

Քրիստ. Ե. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը 9 1/2 ին (Ը. Թ.) ի Րէսթ, Գոլմագափու: Նիւթ, Յայտ. Գ. 20.

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿ ԳՏՆԵՆՔ

Ժամանակ գտնենք քաղցրութեամբ մնաք բարով ըսելու համար: Այն ատեն աւելի անոյշ տրամադրութեամբ կ'երթանք օրական մեր դործին:

Ժամանակ գտնենք երեկոյեան աղօթքի համար: Մեր քունը աւելի անդորր կ'ըլլայ, եթէ Աստուծոյ պաշտպանութիւնը խնդրենք:

Ժամանակ գտնենք մեր սիրելիներուն քաղցր խօսքեր խօսելու համար: Օր պիտի գայ որ անոնք այլ ևս պիտի չկրնան մեզ ըսել և մեր «Պատարկ խօսքերը» չատ աւելի իմաստուն պիտի թուին քան մեր ամէնէն իմաստուն գործերը:

Ժամանակ գտնենք Աստուածաշնչի ընթերցման համար: Անոր գանձերը կը մնան ու կը տւեն, երբ մենք բոլորովին դադրինք կարևորութիւն ընծայելէ աշխարհի դէպքերուն, արժէթղթերու բարձրացման ու անկման, կամ օրուան մանրմունքի պատահարներուն:

Ժամանակ գտնենք հաճելի ըլլալու համար: Քաղաքավարական փոքրիկ գործերը, զորոնք շատ անգամ վանց կ'ընենք իրենց փոքրութեան համար, օր մը մեզի աւելի խոշոր պիտի թուին քան հարստութիւնը որու կը ցանկանք, կամ համբաւը որու համար կը պայքարինք:

Ժամանակ գտնենք մեր ընտանիքներուն ընտանեանալու համար: Հարստութիւնը զոր կը դիզես, ով ծանրաբեռնեալ հայր, կրնայ երկրայելի բարիք մը ըլլալ որդիին, որ քեզի օտար է: Գեղեցկապէս յարգարուած տունդ, ով ժրջան մայր, կրնայ բնաւ հաճելի վայր մը չըլլալ աղջկանդ, զոր գգուելու ժամանակ չունիս:

Ժամանակ գտնենք Քրիստոսի ընտանեանալու համար: Ամէնուս համար արագ կը մօտենայ այն ժամը, երբ խաւարին մէջ անոր ձեռքի հպումը մեզի շատ աւելի արժէք պի-

տի ունենայ քան օրատետրին, մայր տունարին կամ մեր ընկերային փոքրիկ աշխարհին արձանագրութիւններուն մէջ բոլոր գրուածները:

Քանի որ ամէնքս ալ ժամանակ պիտի գրտնենք մեռնելու համար, ինչո՞ւ ժամանակ չգրտնենք ապրելու և հոս իսկ Յաւիտենականութեան համար սկսուած հոգեւոր կեանքի մը ընդարձակ իմաստով ապրելու համար: Ք

ՅԵՏ ԾՆՆԴԵԱՆ

Ընտանիք մը Ծնունդի առիթով ընդունուած նուէրներ կրկնակ նպատակի ծառայեցընելու պատուական խորհուրդ մը յղացաւ ու գործադրեց: Գաղափարը ծագում առաւ նախ ճառէ մը, զոր լսեցին չափէն աւելի գոյքեր մէկ սենեակի մէջ խոնելու գիտական աղիքեցութեան վրայ: Բայց հետզհետէ ընդարձակուելով առաւ վերջապէս բոլորովին այլասիրական հանգամանք մը:

Ահաւասիկ ընդհանուր խորհուրդը: Նուազ բախտաւոր ընտանիքի մը զրկել անական արդէն իսկ գործածուած այնպիսի առարկաներ, որոնց տեղ նորեր եկան տօնին առիթով, Չէր զրկուեր ուէ բան որ իրօք պիտանի էր, կամ նուիրական կը համարուէր իր զուգորդութիւններուն համար, այլ միայն այնպիսի կարասիներ կամ զարդեր, որոնք կամ ձեղնայար կը պիտի հանուէին կամ իրենց տեղը պիտի մնային իբրեւ աւելորդ բաներ:

Տեսնուեցաւ թէ այս տարւոյ քանի մը սիրուն ու զարդարուն օրացոյցներ կրնան դարձեալ գործածուիլ թուականներու նորագմամբ, թէ քիչ մը խելք ու հնարամտութիւն բանեցնելով ալ ուրիշ առարկաներ կը փրկուին կորուստէ և օգտակար կը դառնան: Բայց ծրագրին լաւադոյն կողմը սա է որ տղայոց պատեհութիւն կ'ընծայէ անձնուիրութեան վարժուելու:

Անոնք առատ նուէրներ ընդունած էին խանդակաթ աղգականներէ: Բայց ընդունուած ամէն նոր պուպրիկի, խաղալիկի կամ

գրքի տեղ լաւ վիճակի մէջ գտնուող հին մը պիտի զատէին նուազ բախտաւոր տղու մը համար։ Այս գործնական դրութեամբ կը սորվեցունէր անոնց թէ բարիքները, ինչ տեսակէ ալ ըլլան, մեզի կը պարգևոտեն ոչ թէ դիզելու, այլ ուրիշներու ալ անոնցմէ բաժին հանելու նպատակով։ Եւ Ծննդեան տօնի ճշմարիտ ոգին այն տան մէջ ծաւալեցաւ այնպիսի կերպով մը, որու նմանը երբեք տեսնուած չէր։

ԺՈՂՈՎԱԲՆ ՈՒ ԺՈՂՈՎԱԿԱՆՆԵՐԸ

(Մէհրաւ Գ. Գաբրիէլեան, Խաբէր)

Կրօնական ժողովներ կրօններու հետ սկսած են։ Այնքան հին են եւ այնքան հասարակաց ամէն կրօններու մէջ։ Այլ սակայն, որչափ գիտեմ, այս աւելի կարեւորութիւն ստացած է Քրիստոնէութեան մէջ, եւ արտօնութիւն նկատուած՝ եթէ ոչ ուրիշ պատճառաւ գէթ Տէրունաշունչ սախտաման համար։ Ուր որ երկու կամ երեք իմ անունովս ժողովուած ըլլան, հոն եմ ես անոնց մէջը։ Եւ ճշմարիտ Քրիստոնեաներ ինտո՞ր ալ պիտի կրնային ժողովներ չընել, քանի որ մէկտեղ ժողովիլը զՔրիստոս իրենց հետ, իրենց մէջ ունենալ պիտի նշանակէր։ Երբայեցուց թղթին հեղինակը, մշտնջենաւորել ուզելով Քրիստոնէական հաւատքովի այս բարերար սովորութիւնը, իբրեւ պատուէր նաեւ աւանդեց զայն, գրելով, «Մէկտեղ ժողովուիլը մի թողուք (Ժ. 25)»։ Եւ Քրիստոնեայք, ամէն դարերու մէջ, բաւական հաւատարիմ մնացած են անոր։ Ինքնին սուրբ եւ դարերով նուիրագործուած այս կանոնը կը պահուի նաեւ մեր օրերուն մէջ։ Ինչո՞ւ։ Աստուծոյ Խօսքը լսելու համար եւ անանկ մէկէ մը որ մեզմէ աղէկ գիտէ ու կը մեկնէ զայն։ Աղէկ, բայց միայն լեզու համար։ Այդ պիտի նշանակէր թէ ժողովարանին մէջ միայն քարոզիչը բան մը պիտի ընէ, իսկ ժողովուրդը սոսկ պիտի նստի։ Ատանկով երկու կողմերն ալ կ'անիրաւունին, կը զրկուին։ Քարոզիչը շուտ կը սնանկանայ, եթէ տայ միայն ու չստանայ։ Քարոզիչի մը աղբիւրները միայն ժողովուրդէն չեն, սակայն աղբիւր մ'ալ ժողովուրդն է։

Իմ փորձառութեամբս տեսած եմ թէ մէկ ժողովը կու տայ ուրիշի մը նիւթը եւ նոյն իսկ նիւթեր շատ ժողովներու համար։ Կ'աղօթեն եղբայրները ետեւէ ետեւ։ Կ'ազգուիմ ես եւ կը ներշնչուիմ։ Եւ այդ ներշնչութիւնն է

իմ մեծագոյն պէտքս։ Ան կու տայ ինծի ինչ որ ես ալ պէտք է տամ ժողովուրդին։ Պաշտօնէական գործը ամէնէն աւելի արդիւնաբեր կ'ըլլայ, երբ այս պայմաններուն ներքեւ կատարուի։ Երբ ժողովուրդն ալ կ'երգէ ու կ'աղօթէ, ու այդ կերպով երեւան կը բերէ իր վիճակը, իր պէտքը, իր կարողութիւնը, պաշտօնեան խայտալ կ'սկսի, քանզի բուն իսկ «Բանք» է որ կ'ուզէ գիտնալ իր աշխատութիւններն անոնց համեմատ եղանակաւորելու համար։

Ժողովուրդը կը վնասէ ինքզինքը երբ խղղէ, երբ թաղէ այն տպաւորութիւնները զորս քիչ կամ շատ անշուշտ կ'ընդունի ժողովն։ Ուստի, «Ժողովուրդը Աստուծոյ Խօսքը լսուելու ալ է եւ, ք, Աստուծոյ Խօսքէն ընդունած աղբիւրութիւնը արտայայտելու է, ճանաչելու»։ Պիտի առարկուի՞ թէ քանի որ քարոզիչը կը խօսի եւ կանխապատրաստուած է, ժողովրդի խօսիչն աւելորդ է։ Այո, սակայն երբեմնի այն յանկարծական ներշնչութիւնները շատ աւելի կ'արժեն քան կանխապատրաստ խօսքը քարոզչին։ Պէտք է հաւատաք ստոր, հասարակ սեպուած եղբայրներ, թէ բան մը կրնաք ընել դուք ալ։ Յետոյ հաշուեցէք միօրինակութիւնը եւ ձանձրոյթը, որ միօրինակութենէն կը ծնի, միայն մէկ մարդու (քարոզչի) խօսելէն, թող ըլլայ շատ պերճախօս, շատ որոտագոյ։ Զաղացքի ձայնն ալ Զաղացական քունը կը փախցնէ, երբ մարդը նոր է կամ հոն նոր կը մտնէ։ Բայց հետզհետէ նոյն ձայնն է որ կը քնացնէ զայն ու կարծես օրօր կ'ըսէ եւ օր կու գայ որ մարդուկը այդ ձայնով միայն կը քնանայ եւ այդ ձայնը կտրած ատեն կ'արթննայ։ Զիշատանկ ունկնդիրներ ալ կան որ աչքերնին կը բռնան, երբ քարոզիչը կը լռէ ու անոր խօսած ատեն ու անոր խօսքով, իբրեւ օրօրով, կը քնանան անուշ անուշ ու կը բարեւեն մեղմիկ մեղմիկ։ Միեւնակ քարոզչի մը մասնակցութեամբ կատարուած պաշտամունքի մը այս քնաբեր միօրինակութեան հանդիպարեցէք Վահագն-Բէնէ, զոր կ'ունենայ ժողով մը ներկայից բաժնեկցութեամբ։ Մտքերու եւ մարդոց, տեսութեանց եւ փորձառութեանց, ապաւորութեանց եւ ներշնչմանց տարբերութեանց պատճառաւ ժողովուրդէն շատեր, նոյն իսկ աննշան համարուածներ, կրնան ըմբռնել, մտածել, տեսնել ու մանաւանդ զգալ հոգեւոր ճշմարտութիւններ։ Եւ յետոյ մէկ ծաղկով գարուն չըլլար եւ ամէն ծաղիկ իր առանձնայատուկ թոյրն ու բոյրն ունի։ Դաշտեցի գիւղացիներու սովորութիւնն մը կայ։ Տօնի օրեր, մանաւանդ Համբարձման տօնի

օրը, հաւաքաբար դաշտ մը կ'երթան, կամ պաղ ջրերով ու ծաղիկներով ողողուն ու նախշուն լեռ մը կ'ելլեն զօսանքի համար եւ բնականաբար նաեւ դաշտկերոյթի համար : Ուտուելիք բաներուն վրայ նախապէս խորհած ու միաբանած չեն : Իւրաքանչիւր իր հաշուոյն իր կրցածն եւ ունեցածը պիտի տանի : Բայց պայմանը աս է — ուտելու մէկտեղ է : Միայն այդչափ բանի միաբանած են : Բայց երբ սեղան կը պարզուի, չես կրնար գտնել նախահոգակ ծրագրով մը պատրաստուած սեղան մը, որուն ճոխութիւնն ու առատութիւնը, գեղեցկութիւնն ու գունազոտութիւնը գերազանցէ զայն — հաւ, հակիթ, արգանակ ու կարկանդակ, միս, մածուն, սեր, պանիր, եւն, իւրաքանչիւր իր տարբեր տեսակներով եւ պատրաստութեամբ՝ ընդ որս նաեւ ժամանակին հանած բանջարեղէններն ու պտուղները պէսպէս ու պատուական :

Այդ աղօթածողովն ալ կրնայ ըլլալ հոգեւոր այդպիսի սեղան բազմադան ու անմահ եթէ ներկայից մէն մին մէջտեղ բերէ զիւր բաժինը եւ տեղն է ըսել թէ առ այս առաքելական պատուէր կայ : «Ուստի ի՞նչ է եղբայրներ, երբոր մէկտեղ կը ժողովուրդ. ձեզմէ ամէն մէկը սպասուածն է, վարդապետութիւն ունի, լեզու ունի, յայտնութիւն ունի, իւրաքանչիւր ունի» Ո՛ւնի, ամէն մէկը ունի : Եւ ինչո՞ւ համար : Ամէն մէկը հոգեւոր շինութեան համար թող ըլլայ : Շինութիւն. ահա աղօթածողներու ՆՊԱՍՏԱԿԸ — չնէր : Եւ ժողովականք չնա՞նք են, գործաւորներ են կամ պէտք է ըլլան : Արդէն ըսուեցաւ հոգեւոր գործերու շահաւէտ կարողութիւններ, «տաղանդներ» ունին : «Ուստի մենք զանազան պարգեւներ ունենալով ան շնորհքին համեմատ որ մեզի տրուած է, թէ որ յարգութեամբ հաւատքին չափովը գործածենք, թէ որ սպասարարութեամբ սպասաւորութեան մէջ ըլլանք : Թէ ան որ կը «սքիւնէ» սորվեցնելու ետեւէ ըլլայ : ան որ կը յարգէ՝ յորդորելու ետեւէ :» Այլ ոմանք այս կարողութիւններն ու տաղանդներն այնքան երկար ատեն թաղուցեր են որ մոռցած են ու չեն գիտեր իսկ թէ բան մը ունին : Դուք, քանքարաթաքոյցներ, հողէն դուրս հանեցէ՛ք ձեր թաղուած գանձեր, Երգեցէ՛ք սա հոգեւոր երգը : «Գործ կայ ինձ յանձնուած — երկնից յարմարեցնել ամսահ հոգիս եւ իմ Աստուածս վարձովս փառաւորել» :

ՆՐՐ ԳՏԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

Երբ Չարլզ Հոլտըն, արթնափա եւ տնտեսագէտ երկրագործը, ամուսնացաւ եւ իր ծննդավայրը ձգելով ուրիշ տեղ մը հաստատեց իր բնակութիւնը, ինք եւ իր կինը նպատակ դրին ուղիղ

սկզբունքներու համաձայն կեանք վարել իրենց նոր բնակավայրին մէջ, ապրիլ իբրեւ Քրիստոնեայ, եւ հիմնել Քրիստոնեայ ընտանիք մը : Բայց յետոյ իրենց սրտին մէջ փառասիրական փափաք մտնելով, եւ ըստ կարի ամենակարճ ժամանակի մէջ անկախօրէն յաջողելու համար մէկդի դրին իրենց բարի առաջադրութիւնները, եւ կիրակի օրեր կարելի ամէն գործեր գործեցին : Ժամանակ չունէին ոչ կրօնական պարտականութիւններ կատարելու եւ ոչ ընկերակցելու եւ բարեկամութիւն մշակելու ուրիշներու հետ : Բոլորովին իրենք իրենց մէջ կ'ապրէին, փարա մը չէին տար բարոյական, կրօնական եւ կրթական գործերու համար, լրագիր անգամ չէին առնէր : Անոնց միակ հանգիստը կամ զուարճութիւնը ուշ ուշ տեղի կ'ունենար, կիրակնօրեայ փոխադարձ այցելութիւններ զրացիներու հետ, որոնք այնպիսի անձնասէր եւ անձկամիտ եւ անբարեպաշտ էին ինչպէս էին իրենք :

Կիրակի մը երբ Չարլզ Հոլտըն նորագութիւններով կը զբաղէր իր ամբարանոցին մէջ, սանդուղին ոտքը սահեցաւ, եւ ինք վար ինչալով սրունքը կոտրեցաւ : Կինը լսելով անսովոր ձայնը, դուրս վազեց, երբ այրը գոչեց : «Ես երբեք ժամանակ չունեցայ կիրակի պահելու, եւ ահա այսուհետեւ ստիպեալ եմ ժամանակ ունենալ» : Խօսածը ճշմարտութիւն էր, գործի եւ աշխատութեան մասին հիմա ամէն բան կանգ առաւ : Եւ ինք ծայրագոյն աստիճան անհանգիստ էր այս բռնադատեալ բանտարկման համար, եւ իր խորհուրդներուն համար որոնք կամայ ակամայ իր միտքը կը լեցունէին առանձնութեան մէջ : Սաստիկ աշխատեց մինչեւ անգամ իր տիրելի եւ համբերատար կնոջ «իտքը» զինք խաղաղեցնելու եւ ժամանակ անցընելու համար : Օր մը գոչեց անհամբերութեամբ : «Մէյրի, ես անշուշտ պիտի խելագարիմ եթէ կարդալու բան մը չունենամ» : Ո՛ւր է այն փառքիկ հին սնտուկը, որ կը պարունակէր աշխարհիս վրայ իմ ունեցած բոլոր ստացուածներս, երբ տնէն մեկնեցայ իբրեւ պղտիկ տղայ մը : Անոր մէջ հին լրագիրներ եւ նամակներ լեցուն են, եւ ես հիմա ժամանակ ունիմ զանիկա աչքէ անցընելու : »

Տիկին Հոլտըն փութաց գէպ ի ձեզնայարկը, եւ չուտով վերադարձաւ՝ սնտուկը գրկած, եւ մինչ կը մաքրէր սնտուկին փոշին եւ դանիկա կը դնէր հիւանդին մօտ գտնուած փաթեկներին վրայ, ըսաւ Մր. Հոլտըն : «Ինչպէս բնական կ'երեւնան, մինչեւ անոր պղնձէ զլխով գամերը, որոնք հօրս անունին սկզբնատառերը կը ցուցնեն, եւ որոնք իմա ալ են : Հայրս

նոր մեռած էր, եւ մեր ընտանիքը քայքայուեցաւ, ու մայրս այս անտուկը լեցուց եւ ինծի հետ զըրկեց Լէմուէլ հօրեղորս տունը. եւ ես երբեք նորէն չտեսայ մայրս, վասն զի մեռաւ քանի մը շաբաթէն: Անիկա բարի կին մըն էր, Մէյրի, եւ սովորութիւն ըրած էր աղօթել իր գաւազներուն հետ: Այդ օրերը ես մեծ հաւատք ունէի մօրս աղօթքներուն վրայ: Կը յիշեմ թէ այդ օրը ինչպէս աղօթեց որ մենք ամէնքս ալ միասնաբար ամբողջ ընտանեօք երկիրքին մէջ, եւ երկար ժամանակ այդ մտածութիւնը մեծ մխիթարութիւն եղաւ ինծի, տանս կարօտով տոչորոզ պզտիկի մը:»

(Շարունակել)

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԵՐԿԻՆՔԻ ԿԱՊՈՅՏԸ • ԱՆՈՐ ՊԱՏՃԱՌԸ
(Ճ. Ո.- Տէյէրսըն)

Ամէն մարդ կը տեսնէ երկիրքի կապոյտ գոյնը: Անոր ընտանեցած ենք ամէն օր դիտելով մեր մանկութենէն հետէ, եւ սակայն քիչեր հասկցած են այս գեղեցիկ գոյնին հետ կապակցեալ ուսումնական եւ քաղաքացիական շահեկանութիւնը: Սըր Այդաք Նիւթըն ջանաց բացատրել այդ գոյնը 1675 թուականին, դիտել տալով իր փորձերուն մէջ գործածած օճառի պղպշակներուն. մէջ տեսնուած կապոյտ գոյնը: Մտածեց թէ մեր գլխուն վերեւ գտնուած օղը լեցուն է ջուրի մանր մասնիկներով, որոնք կ'անդրադարձեն արեւին երկրիս վրայ արձակած լոյսին կապոյտ մասը, եւ այսպէս յառաջ կը բերեն հաստատութեան կապոյտ ներկերը: Սըր Ճան Հըրշըլ երկիրքի գոյնը բացատրեց Նիւթընի վարկածին համեմատ. բայց յետագոյն գործնական փորձերէն ետեւեցաւ իր վարկածը ինչ ինչ կարեւոր նկատումներով: 1869ին Փրոֆ. Ճան Թինսըլ, Իրիտանացի համալսարանի ընտանիք, գտաւ թէ ինք կրնար ճերմկիւնի կապոյտ արտադրել իր բնական արտադրանքին մէջ կատարած փորձերով: Իբր մէկ ետքաւ երկայնութիւն եւ երեք մասնաշաւի տրամագիծ ունեցող ապակի խողովակ մը լեցուց հասարակ խողովեան մէկ տասներորդն ունեցող օդով, որուն մէջ Նիւթընի տրամագիծի շոգի խառնուած էր, յետին ստորիճան թուական Նիւթ: Այնուհետեւ երկտրական լոյսի զօրաւոր շառաւիղ մը անցուց այդ խառնուրդին մէջէն մութ սենեակի մը մէջ, եւ խառնուրդին ներքեւ գեղեցիկ կապոյտ գոյն մը երեւցաւ. որ կը մրցէր Բաւարական ամենաչափ երկիրքին հետ: Թինսըլ ուրիշ փորձերով հաստատեց թէ վերջապէս գտած էր գաղտնիքը երկիրքի կապոյտ գոյնին, որ յոգնեցուցած էր բոլոր դարերու մեծագոյն փիլիսոփաները:

Լորտ Բէյլէ, Բէյմպրիճի (Անգլիա) փորձառական բնագիտութեան համալսարանի փրօֆէսորը, եւ Էտուըքտ Թադաւորին Արժանեաց նոր կարգին առաջին տասներկու անդամներէն մին, հետազօտեց երկիրքի գոյնին վրայ Թինսըլի վարկածը մաթեմատիքական խորունկ քննութիւններով որոնք շատ տարիներ տեւեցին: Կը հաստատէ Թինսըլի վարկածը թէ կապոյտ ծագում կ'առնէ արեւի լոյսին օդին մանրիկ մասնիկներէն անդրադառնալէն, որոնց տրամագիծը մասնաշաւի մը մէկ հարիւր հազարերորդէն պակաս է: Հիւլէական այս մասնիկներէն երկրիոններ եւ երկրիոններ լեցուցած են մթնոլորտը, եւ արեւի լոյսին կապոյտ մասը անդրադարձելով երկիրքի գոյնին կու տան կապուտակ գոյն մը: Մասնիկներուն մէջ կան որ ջուր են. բայց անոնցմէ շատ բաղադրութիւն են մեր շնչած թթուածինին ու բորակածինին: Միացեալ Նահանգներու նաւատորմէն Փրոֆ. Թ. Ճ. Սի մին է Ամերիկացի այն գիտնականներէն, որ Նիւթըն ուսումնասիրած է ուրիշ տեսութեամբ մը: Երկիրքի գոյնը դիտած է այլեւայլ բարձրութիւններու վրայէ, բարձր լեռներու մէջ, եւ չոր ու խոնավ երկրներու մէջ, որպիսի են Եգիպտոս, Յունաստան, Արիզոնա եւ Միսիսիպիի հովիտը: Եզրակացուց թէ արեւամուտի եւ արեւածագի այն գեղեցիկ կարմիր գոյնը որուն վրայով շատ խօսած են Յոյն եւ Հռոմայեցի մատենագիրներ, եւ որ այնքան յաճախ կը ներկայացուի դաշտանկարներու մէջ, ծագում կ'առնէ մեր մթնոլորտին վարի խառնուրդէն մէջ ջուրի շոգիէն, որ կը ծծէ կապոյտը եւ կ'արձակէ կարմիր լոյսը: Ըստ Տր. Սի, կարմրորակ գոյնները կու գան մեր օդին այն մասէն որ երկրի մակերեսէն մինչեւ հինգ մղոն կը տարածուի, իսկ մեր երկիրքին մութ կապոյտը մեր մթնոլորտին բարձրագոյն մասերուն մէջի մանր մասնիկներու անդրադարձումէն ծագում կ'առնէ: Ջուրի շոգին շատ բարձր չտարածուիր, ամպերը երբեք երկրէս տասը մղոնէ աւելի չեն բարձրանար: Արեւամուտի ժամանակ ամպերուն արձակած կապոյտ նշոյնները կը ցուցնեն թէ կարմիրը ծագում կ'առնէ երկրի մօտէն, իսկ կապոյտը մեծ բարձրութեան մէջ, վերը կը գտնուի: Մեր մթնոլորտէն վերը երկիրք ամէնէն մօտին գիշերուան բոլոր տեսութիւնն ունի: Փրոֆ Սի, դիտելով երկիրքի կապոյտին տեսողութիւնը մութը կոխելէն ետքը, գտած է թէ անիկա կը շարունակէ իբր մէկ ժամ տասներհինգ վայրկեան. եւ սակեւ կը ցուցնէ թէ մեր մթնոլորտը լման հարիւր երեսուն մղոն բարձրութեամբ կը տարածուի: Երկիրքի կապոյտ գոյ-

նին վրայ կատարուած ուսումնասիրութիւնը կը հաստատէ նաեւ թէ մեր մթնոլորտը շատ մը տաքի բարձր կը տարածուի քան զոր գիտունները ենթադրած են ցարդ : Մթին օրերու մէջ ամպերը կը ծածկեն երկինքի կապոյտ գոյնը , եւ անորա-դարձեալ ամպերէն եւ երկրէս վեր եթերական սա-մաններու մէջի մասնիկներու անհամար բազմութիւններէն ծագում առած գոյներու խառնուրդը կու տայ այն պայծառ լոյսը որ այնքան կը վայելուի ցերեկուան մէջ : Բնութիւնը կապոյտ երկինքին , որուն վրայ այնքան սքանչացած է համայն մարդկութիւնը Հոմերոսի եւ Յորայ օրերէն հետէ եւ որ հիմա լիովին կը բացատրուի արդի գիտութեամբ , տակաւին կը պահէ իր հին գեղեցկութիւնը եւ մաքուս միտքը ներշնչումներով պիտի լեցնէ ապագայ դարերուն մէջ :

ՄԱՆՐՄՈՒՆՐ

(Յ. Յ. Մ.)

Այժմ գործածելի վիճակի մէջ գտնուող մեծագոյն ձեռագործ ջրանցքները Ժ. Դարուն երկրորդ կէսին մէջ պեղուած են : Ասոնց առաջինն էր Սուէ-դի ջրանցքը , որու պեղումը սկսաւ 1859ին եւ լրացաւ 1869ին : Անոր երկայնութիւնն է 160 քիլոմետր , լայնութիւնը՝ յատակը 22 , երեսը 126 մետր , եւ խորութիւնը 9½ մետր է : 20 միլիոն Օսմ. ոսկի ծախքով շինուեցաւ : Տարին 4,000ի մօտ նաւ կ'անցնի եւ 3 միլիոն ոսկիի մօտ եկամուտ կը բերէ : — Ար. Բեթերսպուրիէ Գրոնշթաթ տանող ջրանցքին պեղումը սկսաւ 1877ին եւ լրացաւ 1890ին : Սա 25 քիլ. երկայն է եւ 6 մ. խոր , եւ 2,200,000 ոսկի ծախքով շինուած է : — Կորնթոսի ջրանցքին պեղումը տեւեց 1884է 1893 : Երկայնութիւնն է 6½ քիլ. , լայնութիւնը՝ յատակը 22 , վերը 25 մ. եւ խորութիւնը 8 մ. : 1,100,000 ոսկի ծախսուած է : — Մանչէսթրի ջրանցքը , որ Մըրսիյ գետին միջոցով Լիվըրքուլի հետ հաղորդակցութեան ճամբան է , բացուեցաւ 1894ին . յատակը 36 մ. , երեսը 52 մ. լայն եւ 8 մ. խոր է : Ասոր ծախքը եղած է 16 միլիոն ոսկի : — Բայըր Վիլհէլմ ջրանցքը , որ Հիւսիսային Ծովը կը միացնէ Պալթիկ Ծովուն հետ , 98 քիլ. երկայնութիւն , 9 մ. խորութիւն , 64 մ. երեսի , 22 մ. յատակի լայնութիւն ունի : Ծախքը եղած է 9 միլիոն ոսկի : 1900ին ասոր իբրեւ լրացուցիչ բացուեցաւ ուրիշ ջրանցք մը , որ կը միացնէ Էլպէ եւ Թրավէ գետերը , 66 քիլ. երկայնութեամբ , ծախսուած է 1,200,000 ոսկի : — Դալէտոնեան ջրանցքը , որ Սկովաիան երկուքի բաժնելով կ'անցնի Ատլանտեան Ովկիանո-

սէն Հիւսիսային Ծովը , 400 քիլ. երկայն է : — Ֆրանսա ունի Գաւալ Դէ-Մէր կոչուած ջրանցքը , 240 քիլ. երկայնութեամբ , որ կը տանի Թուլուզէ , Կարոն գետին վրայ , մինչեւ Սէթ , Միջերկրական ծովուն վրայ : — Հիւսիսային Ամերիկա ունի երեք մեծ ջրանցքներ , Իրի լիճէն Հուսոն գետը , 586 քիլ. , Չէզապիք ծոցէն Օհայո գետ , 530 քիլ. , եւ Օհայո գետէն Իրի լիճ , 484 քիլ. : — Հնդկաստանի բաղամթիւ ջրանցքները յիշած էինք թերթիս նախորդ տարւոյ 36 թուոյն մէջ , երես 633 :

— Կրնայ բաւիլ թէ արեւաբուժութիւնը բուժումի մեթոտներուն նորագոյնն է , որ մասնաւոր յարմարութիւն ունի տարալիտիկ հիւանդութեանց դէմ , որոնք առ հասարակ մանրէէ մը յառաջ կու գան : Արեւը էն զօրաւոր հակահիւսականն է այս տեսակ մանրէներու դէմ : Մօտերս երկու Փարիզի ճարտարագէտներ հնարած եւ ի ցոյց դրած են տան ձեւ մը , որուն շնորհիւ կարելի է վայելիլ արեւը սենեակիդ մէջ առտունէ մինչեւ իրիկուն : Փոքրիկ եռայարկ շէնք մըն է ան . անոր կեդրոնը ունի ուղղահայեաց առանցք մը , եւ վարի յարկը , որուն յատակը պողպատէ է , կը դառնայ պողպատէ գունդերու վրայ , որով ամբողջ շէնքը կրնայ դառնալ : Նպատակայարմար մեքենաներ կը շարժեն զայն այնպիսի կերպով մը , որով կարելի կ'ըլլայ միշտ արեւդի պահել տունին երեսը :

Նորաւեր Լուի Դը . Մեր հասարակ ջրիներու , ինչպէս ծանօթ է , հայրը էլ , մայրը ձի է : Կան նաեւ Մէրիլէ կոչուած մանր ջրիներ , որոնց մայրը էլ եւ հայրը ձի է : Վերջերս Էտինպուրկցի Փրոֆ. Էուարտ փորձած է զեպոյ յովատակէ եւ մատակ ձիէ մը ջրիներ յառաջ բերել եւ լաւ յաջողած է : Այս նոր ջրիները , որ Զէպիւ-Լ (շեպոսիկ) կոչուած են , ձիու մեծութիւն ունին , որով աւելի խոշոր կ'ըլլան քան մեր հասարակ ջրիները , նաեւ սակուակեաց ըլլալով հանդերձ խիստ տոկուն են , դիւրաւ չեն խրաչիր եւ չուտ կը վարժուին թէ՛ թամբի եւ թէ՛ կռքի : Հնդկաստանի կառավարութիւնը յաջող փորձեր ըրած է զեպոսիկը բանակին մէջ գործածելու , եւ այժմ մեծ պատրաստութիւններ կ'ընէ վայրենի զնպաներ որսալու եւ այս նոր սերունդը շատցնելու :

Վ Է Պ

Հին ԴՊՐՈՑԻ ԲԺԻՇԿԻ ՄԸ

2.

Հէդէլին Դըլէն

Տր. Մաքլիւր սովորութիւն չունէր լուրջ ծանրախոհութեամբ մը հիւանդին սենեակէն ճաշարանը երթալու եւ հոն գերբնականի մօտեցող իմաստութեան մը հովերով պաշտօնապէս իր կարծիքը

յայտնելու: Վասն զի ոչ Տրամթոխթի տուները եւ ոչ իր շարժումը՝ այդպիսի ջոջավայել հանգամանք ունէին: Ան իր կարծիքները կը յայտնէր բակին մէջ եւ իր պատուէրները կը վերջացնէր՝ մէկ ոտքը ասպանդակին վրայ դրած: Սակայն երբ մեկնեցաւ այն սենեակէն, ուր էնի Միշլըլի կեանքը տակաւ կ'սպառէր, մեր բոխկը բառ մը չխօսեցաւ, եւ հիւանդ կնոջ ամուսինը բժշկին դէմքը դիտելով խորապէս խռովեցաւ:

Ուշիմ մարդ մը չէր թամբս, որ նշաներու նշանակութիւնն ըմբռնէր: Խօսելու ալ մեծ դժուարութիւն կը կրէր միշտ: Բայց սէրը այն օր աչք եւ բերան տուաւ անոր:

«Վիճակը ծանր է, Տոքթոր, ձեր դէմքէն հասկըցուածին չափ, Գլուխ պիտի չվերցնէ՞ էնի», ըսաւ թամբս՝ շեշտակի Մաքլիւրի երեսը նայելով, որ երբեք իր պարտականութենէն չէր փախչեր կամ կակուղիկ բաներ չէր խօսեր:

«Ո՛րչափ կը փափաքէի ըսել թէ յոյս կայ էնիի համար, բայց չեմ համարձակիր: Կը վախնամ թէ պիտի կորսնցնես զանիկա, թամբս»:

Մաքլիւր թամբին վրայ տեղաւորուած էր արդէն: Իր կարծիքը յայտնելու միջոցին ձեռքը թամբսի ուսին վրայ դրաւ եւ այրերու միջեւ փոխանակուող հազուադէպ գուրգուրանքներէն մէկով յարեց. «Դառն է վիճակդ, բարեկամս, բայց կը յուսամ որ արի պիտի ըլլաս եւ էնին չխռովես: Ան իր պարտքը լաւ պիտի կատարէ, ես երաշխաւոր եմ»:

«Ես ալ իմ պարտքս պիտի կատարեմ», ըսաւ թամբս եւ Տր. Մաքլիւրի ձեռքը սեղմեց այնպիսի ուժով մը, որով անշուշտ պիտի կոտորէին տկար մարդու մը ձեռքին ոսկորները: Տրամթոխթի այսպիսի ժամանակներ կ'ղգար այս բիրտ երեւոյթով բժշկին եղբայրակցութիւնը եւ կը սիրէր զայն:

Թամբս իր երեսը ծածկեց շէտի բաշին մէջ, մինչ խեղճ կենդանին իր գեղեցիկ աչուկներով առդին անդին կը նայէր տխրութեամբ, քանզի շատ ողբերգութիւններ տեսած էր: Վշտահար մարդուկը արտայայտուած այս անխօս կարեկցութեան մէջ կաթիլ կաթիլ խմեց իր գաւաթը:

«Ես աս բանին չէի սպասեր... Կը կարծէի թէ ինձմէ երկար պիտի ապրէր... Տասը տարու պզտիկ է ինձմէ, եւ բնաւ հիւանդացած չէր... Սբ. Մարտինոսի տօնին տասուերկու տարի եղաւ մեր ամուսնանալը: Բայց կարծես թէ դեռ տարի մը չեղաւ... Բնաւ արժանի չէի իրեն: Հովտին ամէնէն գեղեցիկ, ամէնէն կոկիկ եւ անոյշ օրիորդն էր: Երբեք

չհասկցայ թէ ի՞նչպէս հաճեցաւ ինձի հետ ամուսնանալ, ինձի՝ որ բան մը չխօսեցայ իր վիճակին վրայ մինչեւ որ ա՛լ բանը բանէն անցաւ: Երբեք իմ երեսիս տուած չէ թէ ես իրեն արժանի չէի, ոչ, ոչ: Այլ միշտ կ'ըսէր, 'Դուն իմ բարի մարդուկս ես եւ ուրիշ մը չկրնար աւելի բարի ըլլալ'... Ես ալ կ'աշխատէի բարի ըլլալ, բայց հիմա կը տեսնեմ որ պզտիկ շատ ծառայութիւններ կրնայի ընել անոր, եւ անա ժամանակն անցած է... Մէկը չգիտեր թէ ո՞րչափ կը համբերէր ինձի: միշտ քաղցրութեամբ կը վարուէր հետս ու բնաւ չէր ամէնցնէր զիս ուրիշներու առջեւ... Եւ ամբողջ տասուերկու տարուան մէջ բնաւ ծանր խօսք մը ըրած չենք իրարու... Էրիկ-կնիկէ աւելի բան մըն էինք մենք, սիրահարներ պարզապէս... Ով իմ աղուորիկ կինս, տղաքն ու ես ի՞նչ պիտի ըլլանք առանց քեզի»:

Ձմեռնային գիշերը արագ կը յառաջանար, գետնի ձիւնը հետզհետէ կը բարձրանար եւ հիւսիսային անոդորմ քամին բակին մէջ կը հեծէր, մինչ թամբս իր վշտին հետ կը գօտեմարտէր անթաց աչքերով, քանզի Տրամթոխթիները չէն լար: Ոչ բոխկը, ոչ ալ ձէս ձեռք, ոտք շարժեցին: Բայց իրենց սիրտերը այս դժբախտին հետ էին: Վերջապէս բոխկը նշան մը ըրաւ եւ Մարկէթ Հօ, որ թամբսը վնասուելու ելած եւ հիմա անոր քով կեցած էր, ըսաւ:

«Սիրտդ պայթեցնելու չափ մի ողբար, թամբս, իբր թէ էնի եւ դուն բնաւ իրար սիրած չըլլաք: Ոչ մահը, ոչ ժամանակը կարող է իրարմէ բաժնել սիրողները: Սիրոյ չափ զօրաւոր բան մը բոլոր աշխարհին մէջ չկայ: Եթէ էնի քու աչքէդ հեռանայ, սրտիդ աւելի պիտի մօտենայ: Ան կ'ուղէ քեզ տեսնել եւ քեզմէ լսել թէ գիշեր ցորեկ բնաւ պիտի չմոռնաս զինք մինչեւ որ իրար գտնէք ան երկրին մէջ, ուր զատուիլ չկայ: Ոհ, գիտեմ ես իմ ըսածս, ինչու որ հինգ տարի եղաւ ձործիս մահը, եւ ան հիմա աւելի ինձի հետ է քան երբ ինք էտինպուրկ էր ու ես Տրամթոխթի»:

«Շնորհակալ եմ, Մարկէթ: Աղէկ ու ճշմարիտ կը խօսիք եւ իրաւունք ունիք ատանկ խօսելու: Բայց ես չեմ կրնար ապրիլ առանց էնիիս, որ մութունը գիմացոյ կ'ելլէր եւ ժրութեամբ կը դառնար տունին մէջ, եւ անունովս ինձի կը կանչէր: Երբ տունին մէջ չըլլայ ան, ա՛լ պիտի չկրնամ իրեն ըսել թէ զինք կը սիրեմ»:

«Բան մը կարելի չէ՞ ընել, Տոքթոր: Դուն աղեկցուցիր Ֆլորա Բէմըլը, Պլերնպրէի գաւազը եւ Տընլիթհի հովուին կնիկը: Ամէնքս ալ քեզմով

պարծենցանք եւ ուրախացանք որ տունէ մըն ալ հեռացուցիր մահը : Չե՞ս կրնար բան մը մտածել ինչի՞ն օգնելու եւ զայն իր ամուսնին ու զաւակներուն դարձնելու համար : Թամըս անքթիթ Տոքթորին երեսը կը նայէր :

«Սիրոյ պէս գորութիւն չկայ երկնից մէջ ու երկրի վրայ :» ըսաւ ինծի Մարկէթ յետոյ : «Անայժները կ'ուժովցնէ եւ համբերը կը խօսեցնէ : Մեր սիրտերը հալեցան Թամըսի խօսքերէն եւ տեսայ որ բժիշկը դողաց ձիուն թամբին վրայ : Մինչեւ այդ ժամանակ դադարաւ չունէի բնաւ թէ ինչպէս կը կարեկցի ուրիշներուն եւ ամէնէն ծանր բեռը կը կրէ հովտին բոլոր մարդոց մէջ : Մեղքըցայ գինքը, երբ Թամըս անանկ անձկութեամբ անոր կը նայէր, իբր թէ կեանքի ու մահուան բանալիները անոր ձեռքն ըլլային : Սակայն պարկեշտ մարդ էր ան, եւ ախուր սիրտ մը միտարարելու կամ իրեն վախճանի դամբայ մը դառնելու համար սուտ յոյս չէր տար :»

«Պէտք չկայ, Թամըս, ինծի աղաչելու որ կնոջդ համար բոլոր կրցածս ընեմ : Բարեկամ, ես ինչին կը ճանչնայի քու սիրելիդ շատ առաջ : Ես աշխարհ բերի զայն, եւ ես ազատեցի զինք տենդէն, երբ դեռ պզտիկ աղջիկ մ'էր : Ես գոցեցի անոր մօրը աչքերը, եւ ես էի որ ստիպուեցայ անոր ըսել թէ որբուկ մ'է, եւ ինծի չափ ուրիշ մը չուրախացաւ, երբ ան բարի ամուսին մը գտաւ, եւ ես առի անոր չորս զաւակները : Ես ոչ կին ունիմ, ոչ ալ զաւակ, բայց հովտին բոլոր ժողովուրդը իմ ընտանիքս կը սեպեմ : Կը կարծես թէ ինչին պիտի չազատէի, եթէ կարող ըլլայի : Եթէ Մըրթաունի մէջ մէկը գտնուէր որ կրնար աւելի բան մը ընել կնոջդ համար, առ գիշեր իսկ կը բերէի զայն : Բայց Փըրթիլի բոլոր բժիշկները բան մը չեն կրնար ընել առ ցաւին համար :

«Թամըս, խեղճ բարեկամս, եթէ օգուտ մը ընէր, պիտի ըսէի որ ես պատրաստ եմ այս խեղճ յոգնած խարխուլ մարմինս տալ, որպէս զի դուք երկուքդ առողջ ու երջանիկ նստիք վառարանին շուրջ, ձեր զաւակներով չըջապատուած : Բայց օգուտ չունի, Թամըս, օգուտ չունի :»

«Երբ բժշկին երեսը նայեցայ :» ըսաւ Մարկէթ, «ամէնէն զեղեցիկ մարդը կարծեցի զայն : Բոլորովին փոխուած էր ան գիշեր, քանզի իմ դատումս է թէ սիրոյ չափ այլակերպող բան չկայ բնաւ :»

«Աստուծոյ կամքն է եւ հնազանդելու եմ, բայց շատ ծանր է ինծի համար : Չեղճէ չորհակալ եմ, Տոքթոր, բոլոր աշխատութեանդ եւ բոլոր խօսքերուդ համար :» ըսաւ Թամըս եւ գնաց ինչի քով նստիլ իբրեւ վերջին անգամ :

Ճէս խոր ձիւնին մէջէն ելաւ շիտակ ճամբան այնպիսի ճարտարութեամբ մը որ երկար փորձառութեան արդիւնք էր, եւ բժիշկը իր սովորութեան համեմատ խօսակցեցաւ անոր հետ :

«Էյ, Ճէս, ինչ դժուարին գործ ունեցանք հոն : Աւելի պիտի ուզէի նորէն զլորիլ Իւրթախ հովտին մէջ քան թէ Թամըս Միչլըի ըսելու ստիպուիլ թէ իր կինը մեռնելու վրայ է :

«Ըսի թէ անբուժելի է, եւ իրաւ, վասն զի երկրին մէջ միայն մէկ մարդ կայ այն ցաւը դարմանող : Բայց այն մարդը բերել շատ դժուար է : Ասոր համար բան մը չըսի որ չցաւի Թամըսի սիրտը, որ արդէն բաւական ցաւ ունի :

«Սակայն դառն բան է մտածել, Ճէս, թէ դրամով կեանք կ'ազատուի վերջապէս : Եւ եթէ ինչի դքսունի մը ըլլար, իր մարդը զայն չէր կորսնցընէր : Բայց խեղճ աղքատի մը կինն է եւ պիտի մեռնի չաբաթը չանցած :

«Եթէ վաղ առաւօտ բերենք այն բժիշկը, դրեթէ տարակոյս չկայ որ կինը կ'ազատուի, վասն զի անոր դարձանածներուն հարիւրէն հազիւ հինգը մեռած են, եւ անոնք քաղաքի խեղճ արարածներ էին, ոչ թէ ինչի պէս հուժկու կիներ :

«Տարակոյս չկայ, Ճէս : ուրեմն աճապարենք, վասն զի դժնդակ օր մը ունեցանք : Բայց եթէ կերպով մը յաջողինք բերել մարդը, քանչեւ ի բան մը պիտի ըլլայ հովտին համար :

«Երթանք, տեսնենք Տըրմզիւն, Ճէս : Ճորտի Հուի մահէն ի վեր նոր մարդ մը եղաւ ան, եւ ուրիշներու գիտցածէն աւելի քաղցր է :» ըսաւ բժիշկը եւ քառասմբակ վազողը ձին գիւղին մէջէն, որու լոյսերը կը շողային ձիւնապատ կարծր ճամբուն վրայ :

«Ներս եկէք, Տոքթոր : Չայդ առի ճամբան : Թամըս Միչլըի տունէն կու գաք անշուշտ : Ինչպէս է բամբիչը, կը վախնամ թէ ծանր է վիճակը :»

«Ինչի կը մեռնի կոր, Տըրմզիւն, եւ Թամըս պիտի կորսնցնէ իր խելը :»

«Աղէկ լուր չէ ասիկա, Տոքթոր, աղէկ լուր չէ : Վասն զի ես Տըրմթոթի մէջ մէկը չեմ ճանչնար որ Թամըսի չափ յարած ըլլայ իր կնոջ : Այն տարիքով աւելի զեղեցիկ կին ալ չկայ մեր եկեղեցին մտնող, ոչ ալ աւելի ճարպիկ ու աշխատասէր մէկը : Մարդս, պէտք է որ ուղեղը տակնուվրայ ընես դարման մը գտնելու համար : Բոլորովին անյոյս է անոր վիճակը :»

«Ինծի եւ ուրիշ բժշկի համար անկարելի է անոր օգտակար ըլլալ : Միայն մէկ մարդ կայ, որ

կրնայ բան մը ընել: Անիկա ալ բերելու համար հարկեր Անդդիական ոսկի պէտք է:»

«Առականի՛ գին մէկ օրուան աշխատութեան համար: Բայց, ի՞նչ ալ ըլլայ, ատ մարդը բերելու ենք եւ թող տալու չենք որ էնի մեռնի՝ դեռ իր կեանքին կէսն անգամ չապրած:»

«Լըջօրէն կը խօսիք, Տըրմզիւ:» ըսաւ Մաքլիւր դէմքին գոյնը բոլորովին նետելով:

«Ուիլերմ Մաքլիւր,» ըսաւ Տըրմզիւ մտերմական այնպիսի խոստովանութեամբ մը որ հազուադէպ բացառութիւններէն է լուռ եւ գաղտնապահ Տըրմթոնթիցիներու ընդհանուր կանոնին: «Ես ամուսնի մարդ մ'եմ, Զունիմ ազգական մը, որու հոգն ըլլամ մինչ ողջ եմ, կամ որ վեր առնէ, դնէ դիտ դազադիտ մէջ երբ մեռնիմ:»

«Մըրթաունի չուկային մէջ կ'աշխատիմ որ ոսկի մը աւելի շահիմ մէկ կենդանիէն, կամ չլինի մը՝ քանի մը գրիւ դարիէն: Եւ ինչո՞ւ համար: Պըրնպրէ կ'երթայ չըջագդեստ մը գնել իր կնոջ կամ գիրք մը իր գոլէճ գացող տղուն, եւ Լախլըն Քէմպը հիմա երբեք չմեկնիր քաղաքէն՝ առանց ժապաւէն մը դնելու Ֆլորայի համար:»

«Քիւրթմիի կառախումբին մէջ ամէն մարդ իր գրպանին մէջ նուէր մը կ'ունենայ տնեցիներուն համար, տօնաւաճառէն գնուած իր իսկ վաստակով, Սակայն մէկը չկայ որ ինծի սպասէ եւ ճամբան ինծի ընդ առաջ ելլէ, կամ զուարճարանէ ինծի հետ իր ընդունած նուէրներուն վրայ, կամ իմ գրպաններս խառնէ: Ոհ, աս ամէն բաները տեսած եմ ես ուրիշ տուններու մէջ, թէպէտ կ'աշխատին ինծի չյայտնել որպէս զի չըլլայ որ խնդամ իրենց վրայ: Ե՛ս խնդամ աս պաղ ու դատարկ տունովս:»

«Դուք, Ուիլերմ, միակ մարդն էք որ գիտէք թէ ժամանակաւ կը սիրէի ամէնէն ազնիւ կինը որ կայ աս հովտին մէջ կամ ոեւէ տեղ, եւ տակաւին կը սիրեմ, բայց հիմա ուրիշ սիրով մը:»

«Ան իր սիրտը ուրիշի մը տուած էր, ապա թէ ո՞չ պիտի կրնայի շահիլ զայն, կը կարծեմ, թէպէտ ոչ ոք կրնայ այնպիսի պարգեւի մը արժանի ըլլալ: Իմ սիրտս դառնացաւ, բայց դառնութիւնն անցաւ այն թուիին քով, ուր շորճ Հու պառկեցաւ ամառուան տխուր օր մը: Քեզի կը պատմեմ օր մը իմ պատմութիւնս, Ուիլերմ, ինչու որ մենք երկուքս վաղուց ի վեր բարեկամ ենք եւ պիտի ըլլանք մինչեւ որ մեռնինք:»

Մաքլիւր եւ Տըրմզիւ իրարու ձեռք սեղմեցին սեղանին տակէն, առանց իրարու երես նայելու:

«Արդ, Ուիլերմ, թէ որ մեր տուններուն մէջ

շատ ուրախութիւն չունինք, մեր պարտքն է չթողուլ որ ուրիշ տան մը ճրագը մարի: Դրեցէք հեռագիրը, եւ Սէնտի թող այս գիշեր իսկ զրկէ Քիւրթմիէ: Ան ատեն վաղ առաւօտ կը հասնի քու մարդդ:»

«Յոյսս պարապ չհանեցիք, Տըրմզիւ: Հիմա չնորհք մը կը խնդրեմ: Թող տուէք որ կէսը ես վճարեմ մաս առ մաս: Դիտեմ թէ դուք ամբողջը տալ յօժար էք: Բայց ես ալ շատ հաճոյք չունիմ եւ կ'ուզեմ իմ բաժինս ունենալ էնի կեանքը ազատելու գործին մէջ:»

Յաջորդ օրը Քիւրթմիի կայարանին մէջ մէկը ներկայացաւ համբաւաւոր վերաբոյժ Սըր շորճի, որ սպասաւոր կարծեց զայն: Բայց մարդուկը ինքզինք ծանօթացուց իրբեւ Մաքլիւր Տըրմթոնթիցի: Կարծեա թէ Մայրագոյն Արեւելք եւ Արեւմուտք իրտրու եկան, երբ այս երկուքը մէկտեղ կայնեցան: Մէկը ճամբորդի մուշտակով, գեղեցիկ եւ ուշադրաւ, կորովի ու մշակեալ մարդու երեւոյթով եւ հեղինակութեան տէր մարդու շարժումով տիպար ներկայացուցիչ բժշկական արուեստի: Միւսը սովորականէն շատ աւելի զարմանալի հագուստով, քանդի Տըրմզիւի վերարկուն առած էր ստիպման տակ: Դէմքը եւ վիզը համակ կարմրած՝ ցուրտին սաստկութենէն: Կոշտ ու տգեղ էր, սակայն զօրութեան նշաններ չէին պակսեր աչքերուն եւ ձայնին մէջ: Ամէնէն զիւրազանական տիպարն էր իր ազնիւ արուեստին: Մաքլիւր ամէն հոգածութեամբ պաշարեց թանկագին հիւրը մինչեւ որ հանգիստ տեղաւորուց զայն Տըրմզիւի չնակառքին^(*) մէջ, որ պատմական հնութիւն մ'էր երկու խոշոր շաւերու յաւելուածով, մին Տըրմզիւէ եւ մին Հիլաքսէ փոխ առնուած: Մաքլիւր ուրիշ չալ մը փաթեց նստատեղիին ներքեւ զըտնուող կաշեայ սնտուկի մը վրայ այնպիսի ահնաւորութեամբ, որով կը պատուէ մարդ վեհապետ մը կամ վեհապետական ներկայացուցիչ մը: Փիթըր ամենայն ուշադրութեամբ դիտեց անոնց մեկնումը: Երբ եղեւնի անտառը հասան, Մաքլիւր բացատրեց թէ արկածալից ճամբորդութիւն մը պիտի ունենան:

«Հոս աղէկ է, ինչու որ հովը ձիւնին չհասնիր: Բայց հովտին մէջ ձիւնով լեցուած խոր տեղեր կան եւ ճարտարագիտական բաւական հնարքներ հարկ պիտի ըլլայ բանեցնել մեր տեղը հասնելու համար:»

(*) Միաճի կառք մը երկանիւ կամ քառանիւ, որ այս անունն առած է՝ ետեւի կողմը որսական շան յատուկ տեղ մը ունենալով:

Չորս անգամ շեղեցան ճամբէն եւ արտերու մէջէ անցան։ Երկու անգամ խորամի մէջ մտան եւ ուժգին թափով զուրս ելան։ Երեք անգամ օգտուեցան ցանկապատի բացուածքներէ, զորոնք Մաքլիւր բացած էր Քիտրըմի իջնելու միջոցին։

«Ես ընտրեցի ճամբան այս առտու։ Անոր ամէն մէկ կէտին վրայ ձիւնին խորութիւնը զիտեմ ճշտութեամբ։ Ասկէ դէպ ի զլիսաւոր ճամբան պիտի ելլենք։ Սակայն մեր ամէնէն զփուար գործը Թոխթիէն անցնիլը պիտի ըլլայ։

«Կը տեսնէք որ կամուրջը խարխլած է ձմրան այս հեղեղէն։ Անկէ անցնելու համար ձախութիւնը ներքի չէ։ Ուստի ծանծաղուտէն պիտի անցնինք, ձիւնն ալ հալիլ սկսած է Իւրթախի կողմը։ Անտարակոյս ջուրերը շատ բարձրացած են եւ կը սպառնան աւելի ալ բարձրանալ։ Բայց մաքառումով մը միւս կողմը պիտի անցնինք։

«Ապահովութեան համար աղէկ պիտի ըլլայ գործիքները ջուրին հասողութենէն վեր պահել։ Կը հաճի՞ք զանոնք ձեր գիրկն առնել մինչեւ որ գետին միւս կողմն անցնինք եւ ամուր նստիլ ձեր տեղը, եթէ քարի մը պտտահինք ջուրին մէջտեղ։»

Այս միջոցին ջրեզրը հասած էին, եւ տեսարանը հաճելի չէր ընաւ։ Թոխթի գետը տարածուած էր արտներուն վրայ եւ սպասելու միջոցին նշմարեցին որ ջուրը երկու մատնաչափ ալ բարձրացաւ ծառի մը կոճղին վրայ։ Ամառնային հեղեղներ կան, երբ ջուրը թուխ եւ փրփուրն կ'ըլլայ։ Բայց ձմեռնային հեղեղ էր այս, սեւ ու դաժան, եւ իր կեղրոնական մասին մէջ ուժգին, կատաղի ու լուռ սրընթացութիւն մը ունէր։ Հիւլաքս զիմացի եզերքը կեցած էր որ խօսքով ու ձեռքով հրահանգներ տար, վասն զի իր արտին մէջ էր անցքը, եւ ոչ ոք անոր չափ տեղեկութիւն ունէր Թոխթիի ամէն մասերուն վրայ։

Ծանծաղ ջուրերէն անցան առանց ոտէ անպատեհ դէպքի։ Միայն երբեմն կառքին անիւները թաքուն քարերու զարնուեցան, երբեմն ալ յանկարծ խոր ակօսներու մէջ ինկան։ Սակայն երբ գետին բուն մարմինն մօտեցան, Մաքլիւր կանգ առաւ, որպէս զի բոպէ մը շունչ առնել տար ձէսի։

«Բոլոր ժամանակդ պիտի առնէ, կենդանիս։ Կ'ուղէի կրնակդ ըլլալ, բայց դուն երբեք թերացած չես ինծի ծառայելու, եւ ահա այս անցքէն կախեալ է կնոջ մը կեանքը։»

Երբ առաջին անգամ միսրճեցան բուն գետին մէջ, ջուրը անիւներուն առանցքն ելաւ, ապա կամաց կամաց բարձրացաւ մինչեւ քեղին։ Իծիչէն զգաց թէ ոտքերը կը թրջին։ Կառքն ալ սկսաւ

երերալ։ Կարծես թէ պիտի քշուէր։ Սըր ճորճ շատերու նման քաջ էր։ Բայց երբեք բարձրագուտի գետէ անցած չէր հեղեղի ժամանակ։ Մարդուն ներքեւէն, առջեւէն ու ետեւէն սուրացող սեւ ջուրին զանդուածը ազդեց անոր երեւակայութեան եւ ցնցեց անոր ջիղերը։ Յանկարծ կլաւ կանգնեցաւ եւ Մաքլիւրի հրամայեց ետ դառնալ, ըսելով թէ բոլորովին եւ յաւիտենապէս պիտի դատապարտուի, եթէ թողու որ ինք խեղդուի ոտէ անձի համար։

«Տե՛ղդ նստէ։» պոռաց Մաքլիւր անեղ սաստով։ «Ճշուտ կամ ոչ պիտի դատապարտուիս անշուշտ, եթէ պարտականութենէդ փախուստ տաս, բայց պէտք է որ հիմա ջուրին մէջէն անցնիս։»

Աւելի սաստիկ եւ կտրուկ խօսեցան երկուքն ալ, բայց այս էր իրենց խօսքերուն իմաստը, եւ յաղթանակը Մաքլիւր տարաւ։

Չէս իր ոտքերը խոհեմութեամբ կը շարժէր ջուրին մէջ՝ ուսը հոսանքին տալով։ Մաքլիւր դէպ առաջ կը ծռէր, երկու ձեռքն ալ երասանակով եւ աչքերը սեւեռած Հիւլաքսի վրայ, որ հիմա ջուրը մտած էր մինչեւ մէջքը եւ հրամաններ կ'ըրտար ու կը խրախուսէր ձին ու ձիավարը։

«Դէպ ի աջ քչէ, Տօքթոր, ծակ մը կայ անդին, զգուշացիր։ Եղաւ։ Շատ լաւ կը վարէք։ Շիտակ, մարդս, շիտակ քչէ։ Ամէնէն խոր տեղն եկաք։ Ամուր նստէք ձեր տեղերը։ Դէպ ի վեր հիմա, եւ պիտի ելլէք յորձանքին մէջէն։ Ապրիս, Չէս, ապրիս, պատուական կենդանի։ Ուղղակի իմ կողմն քչէ, Տօքթոր, եւ ես քեզի պիտի ցուցնեմ ճամբան։ Պատուո՞յս վրայ։ Բոլոր կարողութիւննիդ ցուցուցիք երկուքդ ալ,» գոչեց Հիւլաքս զիմելով դէպ ի կառքը որ հիմա ծանծաղուտին մէջ էր։

«Ի՞նչ տաղնապ ունեցաք միջոց մը ջուրին մէջ։ Սկովտական հեղեղատ մը անցնիլը վտանգաւոր բան է ձիւնի ժամանակ, բայց հիմա ապահով էք։

«Յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեր գործին։ Հեղեղի ժամանակ Թոխթին անցնիլ պիտի չհամարձակէր մէկը առանց ուղիղ սիրտ ունենալու։ Ասչափ պատուական սկզբնաւորութենէ մը ետքը պէտք է որ յաջողիք դուք,» ըսաւ, վասն զի արդէն իսկ զրոյց ելած էր թէ համբաւաւոր վիրաբոյժ մը եկած է Թամրս Միչլըի կնոջ Էնիի համար կարելին ընելու նպատակով։

Երկու ժամ յետոյ Մաքլիւր Էնիի սենեակէն ելլելով Թամրսի քով գնաց, որ անխօս ու տխուր կծկուած կը մնար խոհանոցին կրակին քով։ Առաւ տարաւ զաջամբարանոցը, քիչ մը ցորենի հասկ փոսց անոր առջեւ, եւ թակ (թօգմագ) մը տուաւ ձեռքը։

«Հիմա գործի պիտի սկսինք», ըսաւ, «եւ ժամէ մը հազիւ կը լինանք: Պէտք է որ գործես հոս առանց կենսալու միջնեւ որ ես գամ: Ահա դուռն ալ կը գոցեմ որ թակիդ աղմուկը դուրս չելայ: Շունդ ալ քովդ պահէ, ինչու որ տունին մէջ ձիւ մը լսուելու չէ ինչի հանգստութեան համար»:

«Ի՛նչեմ, կ'ընեմ ինչ որ կ'ուզես, բայց թէ, թէ որ —»

«Ես պիտի գամ քովդ, Թամըս, թէ որ վտանգ ըլլայ: Բայց ի՛նչ կը վախնաս, քանի որ թագաւորին վերաբոյժն եկած է մեզի»:

Յիսուսն վայրկեան ելաւ իջաւ թակը անդադար: Երկու անգամ միայն զգուշութեամբ դրան քով զնաց Թամըս եւ մտիկ ըրաւ, չունն ալ իր գլուխը վերցուց եւ կաղկանձեց ողորմագին:

Մէկ ժամը տասներկու ժամ երեւցաւ երբ դուռը լայն բացուեցաւ ու Մաքիւրը դրան մէջ կայնեցաւ, մինչ լոյսը ամբողջ ամբարանոցը կ'ողողէր, քանզի արեւն ելած էր ձիւնին վրայ:

Դէմքը ուրախութեան աւետիսով համակ կը փայլէր, եւ Եղիս ինծի ըսաւ թէ այն օրը անոր նման փառաւոր բան մը չկար բաց ի բուն երկնից մէջ փայլող արեւէն:

«Բնաւ անոր նմանը տեսած չեմ, Թամըս, եւ տեսնելիք ալ չունիմ: Լինցաւ, բարեկամ, առանց ոեւէ անպատեհութեան, եւ հիմա պատուական քուն մը կը քաշէ ինչին»:

«Կը կարծէ՞ թէ պիտի ազատի ինչին»:

«Անշուշտ, անշուշտ. եւ կ'ըսէ թէ ամիս մը չանցած պիտի ելլէ անկողնէն: Ահա քեզի մաքուր արիւն ունենալուն եւ լաւ ապրելուն օգուտը»:

«Աստուած պահէ քեզ, մարդս, ի՛նչ ունիս: Աղէկ եղաւ որ պահեցի քեզ, ապա թէ ոչ՝ փորձանք մըն ալ դուն պիտի ըլլայիր Սըր ձորձի: Հիմա աղէկ ես, նայէ: Նստէ յարդին վրայ: Ես քիչ մը ետքը կու գամ քեզի: Ինչին պիտի տեսնաս բոլորէ մը միայն, բայց բնաւ պիտի չխօսիս»:

Մարկէթ ներս տարաւ զայն եւ ծունկի վրայ նստեցուց ինչի անկողնին քով:

Մարդը ոչ այն ատեն ոչ ալ յետոյ բան մը խօսեցաւ, վտանգի Թամըսի խօսելու կարողութիւնը միայն մէկ անգամ եկաւ անոր կեանքին մէջ: Սակայն ինչի մըմէջեց, «Անուշիկ մարդս»:

Երբ հետեւեալ առաւօտ բօխկը մէկ հողինոց առաջին կարգի կառքի մը մէջ Սըր ձորձի քով դուրս թանկագին պայուսակը, չէք մը եւս դրաւ անոր քով ու պատրաստուեցաւ մեկնիլ:

«Ո՛յ, ոչ: Տիկին Մաքէթեմըն եւ ես երէկ դիչեր առանձին խօսակցութիւն մը ունեցանք եւ

ձեր ու ձեր բարեկամին ամբողջ պատմութիւնը գիտեմ: Դուք քիչ մը իրաւունք ունիք զիս վախկոտ կոչելու, բայց երբեք պիտի չթողում որ զրծուծ եւ ազա մարդ մը սեպէք զիս», ըսաւ մեծ մարդը եւ Տրեմգիւի ողորմելի գրով գրուած չէքը յիսուն կտոր ընելով դետինը թափեց:

Երբ կառախուսը սկսաւ ճամբայ ելլել առաջին կարգի կառքէն ձայն մը գոռաց:

«Դարձեալ տուր ձեռքդ, Մաքիւր: պատիւ կը համարիմ ձեզ ճանչնալու դուք պատիւ կը բերէք մեր արուեստին: Հոգ տարէք հակառակակաշնեւորուն»:

Կայարանին մէջ ամէն ոք լսեց այս գովեստը: Շուկայի օր էր, բայց միայն ձէյմի Սուլթըր եւ Հիւաքս համարձակած էին քաղաք իջնել:

«Իմացա՛ր, Հիւաքս. ի՛նչ է զգացումդ. չեմ ուրանար թէ կը փառաւորուիմ ես»:

Հազիւ ինքզինք գտաւ Հիւաքս երբ միացման երկաթուղիի կայարանին կէս ճամբան դացած էր, եւ սկսաւ ըմբռնել կացութիւնը:

«Ըսէ, նայիմ, անոր խօսքերը: Կ'ուզեմ ձիւղը միտքս պահել որ Տրեմգիւի պատմեմ»:

«Ահա բուն անոր խօսքերը, եւ իրաւ ալ են: Տրեմթոխթի մէջ, բաց ի մարդէ մը, չկայ մէկը որ չգիտնայ ասիկա»:

«Ո՛վ է ատ մարդը, ձէյմի»:

«Բուն ինքը Մաքիւր: Աղբար, ես չատ անգամ կասկածած եմ որ ամէնուս համար այսչափ աշխատողը կարելի է որ մեռնի երթայ առանց գիտնալու թէ իրեն չափ սէր վայելող մէկը չկայ հովտին մէջ»:

«Պատիւ կը համարիմ ձեզ ճանչնալու», ըսաւ Սըր ձորձ, ինքը որ երկրին ամէնէն մեծ բօխկն է: Դուք պատիւ կը բերէք մեր արուեստին»:

«Հիւաքս», ըսաւ Տրեմթոխթի փոփոխական ծաղրաբան ձէյմի Սուլթըր, «քսան ոսկիի փոխարէն չէի ուզեր ես զրկուել աս խօսքը լսելու բարեխառութեանէս»:

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

ՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐ
(Յ. Գ. Գ.)

Արև. Մահալ (Թիւ 2). Ռ. Յ. Պէրպէրեան էֆ. Մ. Մամուրեանի իբրեւ Գրագէտ-Հրագրարակաղիր հասարակութեան վրայ ունեցած ընդհանուր ազդեցութիւնը կը վերագրէ դադախարի, զգացման ու ձեւի առաւելութիւններուն, գործնք հանգուցեալը միացուցած է իր գրութիւններուն մէջ: — Ն. Հ. Ներսէսեան Օրէնքի վրայ կը խօսի

եւ կը ցուցնէ թէ անիկա թէ՛ ընական թէ՛ բարոյական աշխարհին մէջ բացարձակ եւ ընդհանուր կերպով կը տիրէ :

Բէւրա՛ն (թիւ 2) . Այս թիւը ըստ մեծի մասին Ծննդեան տօնին եւ տարեգլխի վերաբերեալ զըրուածներ կը պարունակէ :

Ծաղիկ (թիւ 2) . Արքայ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Հայ գրիչներուն օգտապաշտութեան վտանգին մէջ գտնուելուն, եւ մեր մէջ ճշմարտին եւ զեղեցիկին պատկանեալ բարձր նիւթերուն վրայ գրողներու նուազելուն : — Զաղել Եւայեան, ըսելէ ետքը թէ Եւրոպայի մէջ կիները բարեգործութիւններու կը մասնակցին, կը յանձնարարէ որ մեր ժողովրդին մէջ ալ կիները իրենց կարողութեան համեմատ բարեսիրական գործերու օժանդակեն :

Մասիս (թիւ 2) . Յ. Գազանճեան կը թուարկէ անցեալ տարուան մէջ Թրքահայոց մէջ հրատարակուած թերթերուն յօդուածագիրներէն եւ անոնց գրութեանց նիւթերէն մէկ քանին : — Անցեալ շաբթու Աբեւիթի 5,460 թիւին մէջ Յասա՛կ, եւ Մանգուսի Էֆեմէրի 783 թիւին մէջ Ալիսիսի անցեալ շաբթուան Աւետիքեով մեր Հայ Բէրքեր յօդուածին մէջ ակնարկուած խնդրի մասին դադարաւ յայտնած են : Յասա՛կ կ'ըսէ թէ իր մանկութեան ատեն մեծերէ լուծ է թէ Բողոքականութեան վերջը պիտի ըլլայ Քրիստոնէութեան ուրացում, եւ թէ Աւետիքեի 49 թիւին մէջի հարցման համառօտ պատասխանը զայդ կը հաստատէ : Իսկ Ալիսիսի ցաւ կը յայտնէ իբր թէ Աւետիքեի Քրիստոսի Աստուածութիւնը կ'ուրանայ : Ասոնք երկուքն ալ բուն մեր խօսքերը մէջ բերած չեն, հետեւաբար ոչ թէ մեր ըսածներուն պատասխանած են, այլ իրենց երեւակայութիւններուն : Գուցէ այդ անձանց ոչ մին բուն մեր գրածները տեսած է, այլ ուրիշներու սխալ ընդօրինակութիւններէն այս եզրակացութիւնները հանած է : Արդ, երկուքին ալ կը յանձնարարենք ուշի ուշով կարդալ բուն մեր խօսքերը Աւետիքեի 49 թիւին մէջ, եւ անցեալ շաբթուան Աւետիքեի մէջ մեր պատասխանը, նաեւ Աբեւիթի 5,462 թիւին մէջ հրատարակուած Հին Վարդապետութեան Նոր Զե՛կ Տե՛կ յօդուածը : Կը յանձնարարենք նաեւ կարդալ անցեալ տարուան Աւետիքեի 38, 39, 40 թիւերուն մէջ Քրիստոսի Աստուածութեան պատկանեալ յօդուածները : — Անցեալները Պոլսոյ մէկ Հայաբնակ թաղէն անցնելու ատեն Լուսաւորչական տղոց մեր ետեւէն «Փըրտէստան, Փըրտէստան» աղաղակելը լսելով, այնպէս զգացինք թէ

30 տարի առաջ Անատոլուի Հայաբնակ գիւղերուն մէկէն կ'անցնէինք : Յիշեալ յօդուածները կարդալու ատեն ալ ասոր նման զգացում մը ունեցանք, եւ մեզի այնպէս եկաւ թէ 50 տարի առաջ հրատարակուած լրագիր մը կը կարդայինք :

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՅԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ազսէրայ . Վեր. Գէորգ Մանուկեան

Ազիզիյէ . Պատ. Դրիգոր Գըրգեաշարեան

Զինճիրտէրէ . Նազարէթ Էֆ. Հանէթեան (ոչ-արտօնացեալ)

Էյլէնճէ . Եսայի Էֆ. Զոփուրեան

Իւրկիւլ . Վեր. Սթէֆանի Սիրինիտիս

Նէվէհիւր .

Նիկոէ . Վարդապետ Էֆ. Կարապետեան

Չագմագ . Թորոս Էֆ. Սահակեան

Սթանոզ . Վեր. Յակոբ Ֆիլեան

Թէրզիլի . Գարեհաղուպ, Սարը Համզա, Էւն.

Աւագ Էֆ. Գայսէրեան

ԲԻԹՈՒՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՅԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Կ. պոլիս . Վեր. Ստեփան Իւթիւճեան (գործէ քաշուած), Փրոֆ. Յ. Հ. Զէճիզեան, Պատ. Ստեփան Զորիկեան, Պատ. Գարեգին Գոնտուրաճեան

Ազսար .

Ատափազար . Վեր. Յովսէփ Զէճիզեան

Աֆիոն Գարահիսար . Վեր. Յակոբ Երանեան Դընճըլար .

Ենիճէ . Վեր. Յակոբ Տէր Ստեփանեան

Էտիրնէ .

Էտէմիշ . Պատ. Յարութիւն Արմաղանեան Թամըզ .

Իզմիտ . Վեր. Փառնակ Իսքէնտէրեան

Իզմիր . Վեր. Յակոբ Մ. Թաչճեան

Ճէրահ, Մանիսա .

Մըխալըճ . Պատ. Թորոս Բէնտիքեան

Մուրատչայ .

Պանտրմա . Պ. Մինաս Սալաթեան

Պարտիզակ . Պատ. Սարգիս Պ. Մանուկեան Պիլէճիք .

Պուրտուր . Վեր. Յարութիւն Յակոբեան

Պրուսա . Պատ. Եղիա Շամիկեան, Վեր. Դադարոս Կարապետեան (Գայապաշը որբանոցին տեսուչ)

Ռոտոսթո . Պատ. Արիսթիտիս Մոմճիատիս

Սապանճա, Տէմիրթաշ, Օվաճըզ .

Տարտանէլ .

ԱՒԵՏ՝ ՅՈՅՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԳՆԵՐ ԵՒ ՔԱՐՈՁԻՉՆԵՐ

Կ. պոլիս . Վեր. Սթավրոս Տիմիթրաֆուլուս,
 Վեր. Էվանկելուս Փանոսիս
 Ագասար . Բիրիոս Եօրկիոս Փրուսասիս
 Իզմիր . Վեր. Քսենոֆոն Մուսկո
 Իսկիլի . Բիրիոս Արսոթուս Տիմիթրաֆուլուս
 Իւնիա . Բիրիոս Թէոտորոս Թոմաթիս
 Մանիսա . Վեր. Եօրկի Գամպրոփուլուս
 Պէյալան . Բիրիոս Իֆանտիոնիս
 Սարտողան . Բիրիոս Փավլոս Փավլիտիս
 Օրտու . Փանտէլիս Ֆիլատէլֆէվս

ՊԱՐՏՔԻ ՎՐԱՅ

Կեանքի մէջ կանուխէն սորվէ ըսել . «Այդչափ ծախսել կարողութենէս վեր է» Երբ կրնաս այդպէս ըսել, նշան է թէ ներսիդիդ ոյժ, քաջութիւն եւ առնականութիւն կայ : Ֆրանքլին կ'ըսէ . «Մեր աչքը չէ, այլ ուրիշ մարդոց աչքն է որ մեզ կը կործանէ» : «Մոտան շատ աւելի հազուստ կը մահեցնէ քան թէ մարդը» կ'ըսէ Շէյքսպիր :

Տըկլըս ձէրլւտ, Անգլիացի երգիծաբանը, կ'ըսէր . «Պարտքը յորչափ թշուառութեանց հայրը եղած է : Անոր ուղղակի սերունդն են շատ մը ստորնութիւններ, վեհանաճութեան ոտնակոխութեան, վիշտեր եւ կեղծաւորութիւններ : Պարտքը յորչափ շատ փայլուն, պայծառ դէմքեր ժամանակէն առաջ խորշոմներով ակօսեր է : Ո'րչափ շատ ուղիղ սրտեր փուշի պէս ծակծկեր է : Այն ինչ փոփոխութիւն կը բերէ մարդուս վրայ : Ո'ր չգիտեր թէ շատ մը փափկութեան եւ բարութեան տիպար դէմքեր կարծացուցեր, պղծնձի վերածեր է : Ո'րչափ շատ ուղիղ մարդիկ պարտք ընելու յոռի սովորութեամբ դռնիկ խարդախներ դարձեր են : Իսկ երբ պարտքէն ազատ ըլլաս, ինչ անդարար քաղցրութիւն կրնաս դանել պարզ ջուրին մէջ, ինչ համեղութիւն՝ չոր հացին մէջ, ինչ ամբարոսեան սնունդ՝ խաշած հաւկիթի մը մէջ : Լաւ գիտցիր թէ ան որ պարտքէ ազատ կը ճաչէ, թէ եւ իր կերակուրը լոկ չերտ մը հաց ու գլուխ մը սոխ ըլլայ, ամէնէն փառաւոր օթէլին մէջ ճաշած կ'ըլլայ : Հապա հազո՞ւստը : Ո'րչափ տաք կը պահէ քեզ այն մաշած վերարկուն որուն համար դերձակին պարտք չունիս : Պարզապէս Տիւրոսի ծիրանի է այն գունաթափ բաճկոնը, որուն համար մէկուն տալիք չունիս : Ինչ հաճելի է կրել այն մաշած գլխարկը, երբ պարտապանի ցաւոտ գլուխը չէ որ կը ծածկէ :

«Թե՛ տան մէջ թէ՛ փողոցին մէջ պարտքէ ազատ մարդուն ունեցած երջանկութիւնը չափ ու

սահման չունի : Աստիճաններու վրայ լսուած ոտնաձայնը ամբողջ մարմինը չի սարսափներ : Երբ սենեակին դուռը դարձունի, կրնայ ըսել . «Ներս հրամեցէք» ու տակաւին բազկերակը առողջ մարդու մը բազկերակին պէս կը դարնէ : Տես զինքը փողոցին մէջ ինչպէս անցնող դարձողին ուղղակի աչքին մէջ կը նայի ճակատաբաց եւ աներկիւղ :

«Աղքատութիւնը դառն ըմպելիք մըն է . բայց եւ այնպէս զանիկա կլլել հնարաւոր է, մինչեւ իսկ երբեմն օգտակար ալ է : Արդարեւ իմօղը եւրեւր կը ծամածոէ : Սակայն թերեւս վերջապէս իր առողջութեան համար օգտակար ըլլայ : Բայց պարտքը, որչափ ալ քաղաքավարութեամբ մոտուցուի, տակաւին Սիրենի դաւաթն է, ու գինին թէ եւ համեմուած եւ ակորթահամ թուի, վերջապէս թոյն է :

«Որդեակ, եթէ աղքատ ես, աղքատին ջուրը քեզի ամենէն լաւ ըմպելիք սեպէ : Մէկ շարթուան օթեկ հացը քեզի ամենէն լաւ կերակուր համարէ : Խորհէ թէ մաշած վերարկուն միակ յարմար հագուստն է մարդուս, եւ եզրակացուր թէ անփառունակ խրճիթը ամենէն հանգստաւէտ բնակարանն է մարդու մը համար : Ասկիւս ըրէ ու պարտքէն փախիր : Այս կերպով քու սիրտդ հանգիստ կ'ըլլայ, ու ոստիկանի երես չես տեսներ» :

«Ան որ վեց բննի ունի՝ բոլոր մարդոց վրայ մեծ է այդ վեց բննիին ոյժին համեմատ» կ'ըսէ Քարլայլ փիլիսոփան . «Կը հրամայէ խոհարարներուն որ կերակրեն զինք, փիլիսոփաներուն՝ որ ուսուցանեն զինք — այդ վեց բննիին ոյժին համեմատ» :

Եթէ մէկը քեզի արծաթ մը պարտք ունի, գրեթէ կրնաս վտառ ըլլալ թէ քեզի դէմ ո'ր մըն ալ ունի : Եթէ դուն մէկուն պարտք ունիս, հակամէտ կ'ըլլաս անոր ընդ ակամբ նայելու : Երջանկութիւն տեսական կերպով միայն անոնց հետ կը բնակի, որոնք կարող են իրենց փափաքները յագեցնելը յետաձգել :

Հորէյս Կրիլի, Ամերիկացի մեծանուն օրագրողը, կ'ըսէր . «Անօթութիւն, ցնցոտիներ, ցուրտ, ծանր գործ, արհամարհանք, կասկած, անարդար յանդիմանութիւն անհաճոյ բաներ են . բայց պարտքը ասոնց ամէնէն ալ անհունապէս աւելի դէշ է» :

Միքոպլը կ'ըսէ . «Տարեկան եկամուտ՝ քսան ոսկի, տարեկան ծախք՝ տասներինուկէս ոսկի . արդիւնք՝ երջանկութիւն : Տարեկան եկամուտ՝ քսան ոսկի, տարեկան ծախք՝ քսանուկէս ոսկի . արդիւնք՝ թշուառութիւն» :

Գոթլոն կ'ըսէ . «Ոչ թէ իրապէս մեզի պէտք

եղածողն է որ կը կործանինք, այլ անով որ կը կարծենք թէ մեզի պէտք է: Ուստի ընաւ մի երթար ասդին անդին վնասելու թէ քեզի ինչ պէտք է: Եթէ պէտքերդ իրական պէտքեր են, իրենք պիտի գան քեզ գնեն: Բանդի այն որ իրեն պէտք չեղածը կը դնէ՝ շատ չանցած պէտք պիտի ունենայ այն բանին զոր չի կրնար գնել:»

«Ճերմակ ստակը սեւ օրուան համար է:»

«Առաջ օրը նեղ օրուանդ պէս ապրէ:»

Ասոնք արեւելեան առածներ են որոնց մէջ ժողովուրդին իմաստութիւնը խոսացած կը տեսնենք եւ կ'արժէ որ նորաստի երիտասարդներու մտաւորութեան յանձնուին:

«Աւելի աղէկ է ծովի մէջ լողալ քան թէ պարտքի մէջ:» կ'ըսէր Պարոնեան: Եթէ փափաքելի ըլլար մեծանուն երգիծարանին ըսածը քիչ մը փոխել, պիտի ըսէինք. «Աւելի աղէկ է ծովին մէջ խեղդուիլ քան թէ պարտքի մէջ լողալ:»

«Պարտքը կտրիճին խարազանն է:» կ'ըսէ արեւելեան առած մը: Ասոր վրայ յենլով շատեր կ'արդարացնեն պարտք ընելու սովորութիւնը: Բայց եկուր տես որ այդ խարազանը սովորական մտրակէ մը աւելի կ'արիճներով շինուած խարազան մըն է, որուն անընդհատ հարուածներուն տակ շատ քիչներն են որ կրնան ողջ մնալ: Ոլորը Սքաթ գրեթէ իր ամբողջ կեանքը այդ խարազանին անողորմ հարուածներուն ներքեւ անցուց եւ վերջին հարուածը հազիւ դադրած էր, երբ կանխահաս մահը եկաւ վերջ տալ աշխարհի էն մեծ հանճարներէն մէկուն պարտատու ու մաշած գոյութեան:

Եթէ պարտքը բանի մը նմանցնել հարկ ըլլայ, աւելի կրնանք զանիկա նմանցնել Դամոկլեան սուրին, որուն արհաւիրքը շարունակ կը հալածէ տակը նստողը:

«Մէկուն պարտական մի ըլլաք:» ըսած է Սուրբ Պողոս, եւ կ'արժէ որ ամէն քսակ ունեցող ասիկա իրեն նշանաբան ընէ:

Ա. Կ. Ս.

ԿԱՂԱՆԴՉԷՔՍ

Երէրասարդ Բարեկամներու»

(Շար. Կարդէր Բիւէն Լ Վերը)

(Յովնանէն Պոստիլեան, Խաբէրդ)

Խնայել պէտք է մեր առողջութիւնը, որ կեանքի էն պատուական դրամագլուխն է: Անհաշիւ մոլութիւնները, չափազանց յոգնութիւնները, միսի մեղքերը, յոռետես մտածումները, ողջպահիկ օրինաց զանցադուսները մեր կենսական ոյժը կը խլեն մեզմէ, որով մեր չափահասութեան ու ծե-

րութեան շրջանը քրոնիկ տկարութեանց անիմաստ ու ցաւագին մէկ երեւոյթը կ'ըլլայ: Քանի՛ քանի՛ նշակիմի օրդիք կը դաճածին անհաշիւ կեանքով, կ'ախք կը դառնան իրենց կեանքի վերջին շրջանին:

Ժամանակի խնայողութիւնը կը նշանակէ ժիր կեանք մը ապրիլ երիտասարդութեան մէջ, իւրաքանչիւր բոպէի մէջ կաթեցնել ճոխութեան, գիտութեան ու բարութեան մեղրը: Հաճոյքի, տարտամութեան, մոլութեան ու մակարածութեան ժամավաճառ կեանքը արհամարհել ու ապրիլ գործի կեանքը. դրամ, գիտութիւն, նկարագիր իւրացնելու տարիները այս տարիներն են: Դրամի խնայողութիւնը պակաս կարեւոր չէ: Դրամը գրեթէ ամէն բանի վերածելի է: Առանց անոր՝ կեանքը նիւթական մարաբիբոսութիւն մ'է: Ան մեծ ոյժ մ'է՝ դժբաղդութեան տարիներուն մէջ, գրեթէ միակ նեցուկը մեր դրամական տագնապներուն մէջ: Մեր ծերութեան պահեստի պաշարն է, ոյժ մը՝ օրով կրնանք ծառայել մարդկութեան եւ մանաւանդ մեր ընտանիքին: Ամէն մարդու պարտքն է այս ուժէն բաւական մը խնայել, մանաւանդ ընտանեաց հօր պատասխանատուութիւնն է իր սերունդը աւելի հանգստաւէտ պայմաններու մէջ դնել որ կեանքի պայքարին փշրող անիւներուն տակ չճնշուին:

Ամէն ժամանակ դրամ վատկելու պատեհութիւններ չեն գար, ոչ ալ զանոնք իւրացնելու կուրծը, իղձը կ'ունենանք նոյն չափով, նոյն թափով: Հարստանալը մեղք չէ, պարտք է հարստութիւնը չարաչար գործածելն է մեղքը: Երիտասարդութեան տարիները երազանքի, սիրոյ թիթեռնիկներ հալածելու տարիները ըլլալու չեն, այլ լուրջ գործունէութիւն ամբարկու եւ խնայելու տարիներ: Այդ տարիներուն մէջ փառքի չաւիղ մը գծելու ենք մեր հոռեւէն:

«Երիտասարդութեան տարիներուն մէջ նկարագիրը իր վերջին տիպը կ'առնէ, չափահասութեան տարիները անթեքելի են:» Մեր նկարագիրը այդ տարիներուն մէջ կը ձուլուի կը կաղապարուի, մեր բարոյական էութեան պատկերը այդ շրջանին կը գրոշմուի: Մեր պարտքը իր մարդ չէ թէ միայն առնուէ, այլ ըստ ըստ տիպար անհատներ, բարի քաղաքացիներ, ճշմարիտ Բրիտոնեաներ, օրինակելի անձնաւորութիւններ մեր շրջանակին մէջ: Նկարագրի այս գերազանցութիւնը ամէն բարոյական էակի իտէալն է: Նիւթական ճոխութիւնները, իմացական հմտութիւնները սոսկ լրացուցիչներ են այս նպատակին: Ամենագեղեցիկ գոհարը տիպար նկարագիրն է ու մեծագոյն սովը

մարդերու սովը, ազնիւ մարդերու, Կ'ըլլան ինչ որ կը մտածենք, կ'զգանք, կը գործենք, եւ ինչ բնական ու բարոյական միջավայրի հետ որ կը յարաբերինք: Նկարագիրը արտաքին ու ներքին գորութիւններու յարաբերութեանց արդիւնարարն է: Կեղտոտ ու տափակ մտածումներով լեցուն գանկէ մը անառակ ու հասարակ մարդ մը կրնայ երեւան գալ: Բարի մտածումներով սնանող մարդերը ազնիւ կեանք մը կ'ապրին ու կարեւոր դիրքերու կը տիրանան: Մեր զգացումներէն կախում ունի մեր կենցաղին ու նկարագրին ախպը: Մեր ազնիւ զգացումներն են որ գոյն ու գեղ պիտի տան մեր նկարագրին: Մեր բոլոր արարքները անդրադարձ ազդեցութիւն մը ունին մեր նկարագրին վրայ, կ'ըլլանք ինչ որ կը գործենք: Մեր արարքները կը քանդակեն մեր նկարագրի արձանը՝ հրէշի մը, հրեշտակի մը երեւոյթը ցուցադրելով հոն: Մեր կարգացած գրքերը պակաս չեն ազդեր մեր նկարագրին, անոնք մեր զգալու, մտածելու, գործելու եղանակը հիմնապէս կրնան փոխել: Լոկի ընկերներ են բայց պերճախօս ու լուրջ: Շինիչ գրքեր կարդալու է եւ յարաբերութեան գալու է միայն այն հեղինակներուն հետ, որք նկարագրի կը վերատեղեցնեն, կը վերածնեն մեր իմացական կեանքը: Դալով միջավայրի ազդեցութեան՝ անկարելի է ուրանալ, կէս դարէ ի վեր միջավայրի ազդեցութիւնը գիտական ճշմարտութեանց կարգ անցաւ ու այսօր ամէնէն եղական անձնաւորութիւններն իսկ միջավայրի հարազատ գաւակներ ըլլալ կը դաւանին ընկերային իմաստասէրները: Հանճարները իրենց դարու ոգիին ամենազգեցիկ հայելիներն են: Ջանալու ենք սիրուն ընել մեր բնական միջավայրը ու մանաւանդ ընտիր ընկերութեանց հետ չփռիլ միայն: Ահա այս եղանակներով միայն կ'ունենանք այն նկարագրի, որ պակսէ մեր կեանքին ու ժառանգութիւնը յաւիտենականութեան:

Յերիտասարդութեան ծաղիկը այնչափ գեղեցիկ չբացուիր որչափ երբ կը հակի դէպ ի Արդարութեան արեգակը, Յիսուս: Երգով ու աղօթքով, խռնկով ու Աւետարանով մեծցող երիտասարդը նկարագրի այնպիսի գեղեցիկ կազմ կ'ունենայ, զոր անմոռութիւն է ակնկալել ընթացիկ, աշխարհիկ կենցաղ վարող մարդերէ: Կրօնը մեր նկարագրի թաղուն գահարները կը յղկէ ու զանոնք աւելի շողջողուն կը չինէ:

Յերիտասարդութիւնը մեղրամոմ մ'է մոլութեանց առջեւ ու մարմար՝ յանդիմանութեանց առջեւ: Դեռատիներն ունին իրենց յատուկ մոլութեանները—

հեշտասիրութիւն, պճնասիրութիւն, սիրահարութիւն — եւ ուրիշ մոլութիւններ որք մագնիսական ազդեցութիւն մը ունին կամքով տկարներու վրայ, որք անդիմադրելի հրապոյրէ մը մղուած կը սպրդին դէպ ի լուսաւոր փոսերը: Այսօր քանի՜ քանի երիտասարդներ ունինք, որոց մարմինը վտած, միտքը բթացած, հոգին պղծուած է այդ անուշ մոլութիւններու թունաւորող շունչին տակ: Մեղրամոմի կակղութեան տեղ մարմարի մը կարծրութիւնը ունենալու ենք մոլութեանց առջեւ: Մոլութեանց արիւնները զարնուելու են մեր նկարագրի ապառաժին ու փշուրուել են: Մոլութեան վափառքները սատանայական են, մոլութիւնը նախ կը շոյէ, յետոյ կը խայթէ, օձը մոլութեան խորհրդանշն է: Ճիւղ մարմար՝ յանդիմանանքի առջեւ: Երիտասարդները չոր գլուխ կ'ըլլան, որովհետեւ ինքնահաւան են: Փորձառուները — իմաստունները կրնան այդ գլուխներէն ներարկել իմաստութիւն՝ մեզ գիտակից ընելով մեր վիճակին ու իսկական արժանիքին: Երիտասարդներ մեծ բարեբաղդութիւն մը սեպելու են փորձառուներու, ծերունիներու թելադրութիւնը լսել կեանքը ապրելու մասին: Անոնք կեանքի իմաստասէրներն են, փորձառու իմաստասէրները, ու շատ լաւ կրնան մեր կեանքի ուղեցոյցը ըլլալ մեր ճամբարդութեանց մէջ: Պէտք է մեղմօրէն անոնց ընթացքը ծերութեան հասուն մտածումներով, երիտասարդութեան մեծագոյն թերութիւնը իր ուժգընթիւնին է, ամէն քանի մէջ նետուելու ներքին դրդումը, իր գահավէժ գործունէութիւնը: Պաղարիւնութիւնը ու հեռատեսութիւնը երիտասարդի մը նշանաբանն ըլլալու են: Աշխարհը ալացիկ մարդերէ այնչափ բան չակնկալեր որչափ հանդարտ աշխատութեան մէջ թաղուող մարդերէ:

Մեր երիտասարդութեան մոլութիւնները փոխանակագրեր են քաշուած մեր յետագայ տարիներուն վրայ 30 տարիէն վճարելի: Ամէն մոլութիւն իր վրէժը կը լուծէ, թէեւ ուշ ու անզգալապէս: Մոլութիւնը իր աւերիչ հետքերը կը ձգէ մեր մարմնայ կազմին, մտքի կազմածին ու նկարագրի շէնքին վրայ: Թէեւ մեր երիտասարդութեան առջի տարիներուն մէջ անոնց անմիջական արդիւնքը չենք տեսներ, բայց անոնց արդիւնաբար սպաւորութիւնը կ'զգանք մեր չափահասութեան տարիներուն մէջ, երբ կեանքը մեզի համար չարչարանք դառնալ կ'սկսի: Ամէն մոլութիւն իր անջինջ ազդեցութիւնը ունի, որմէ պըրծիլ իւթովի մ'է: Մոլութիւնը մահուան դաշնակիցն է, անոր անձնուէր ու պերճախօս միսիոնարը:

«Երիտասարդութեան ծաղիկը կը թառամի, բայց տաղանդի ու առաքինութեան հրապոյրները կը մնան» Երիտասարդները իրենց գեղեցկութեան հրապոյրներուն վրայ կը պարծին։ Այսօրուն վրայ քիչ մը կարմիր, քանի մը սեւ ոլորուն մազքթին տակ, պճլտուն աչքեր, բարեձեւ կազմուածք մը, զիրենք կը հպարտացնէ։ Անոնք շարունակ հայելիին կը դիմեն՝ վստահ ըլլալով թէ արդեօք իրենց հրապոյրները կը մնան։ Ասոր վրայ կ'աւելցնեն արուեստին ընձեռած զարգերը չէ՛ երիտասարդներ ըլլալու։ Իրաւ որ գեղեցիկ երիտասարդ մը հրաշակերտ մ'է՛ գեղեցիկ տեսակէտէն, բայց «Երիտասարդութեան ծաղիկը կը թառամի», յաղթ հասակը կը կքի, պտերը կը դունաւին, աչքերը կը փոփոխուին։ Երիտասարդին պարտքն է փայլեցնել տաղանդը, զարգացնել ձիրքերը, առաքինութեան գոհարներով զարդարել նկարագիրը, իր հոգեկան, մտային եւ մարմնական բոլոր ոյժերը կատարելութեան հասցնել։ Կատարելութիւնը մարմնացեալ գեղեցկութիւնն է, ու չկայ բան մը այնչափ գեղեցիկ որչափ կատարեալը։ Ժամանակը կը թառամեցնէ գեղեցկութիւնը, բայց կը փայլեցնէ տաղանդն ու առաքինութիւնը։ Գերազանց ու յաւերժական, ներքին ու իսկական՝ գեղեցկութիւններու ձգտելու է երիտասարդ մը։ Տաղանդը տւելի խորհրդաւոր է քան երկնից լուսազարդ կամարը, առաքինութիւնը աւելի անուշ կը բուրբ քան վարդը։ Աւելի գեղեցիկ է տղեղ դէմք մը ազնիւ սրտի մը հետ, քան տղեղ սիրտ մը կարմիր այտերու հետ։

«Ժողովուրդի մը հոգեւոր ապագան կախեալ է իր երիտասարդաց մտածելու եղանակէն»։ Ինչ կը մտածենք — Ոսկիի դէզեր։ Վախառուներու վոհմակ մը պիտի ունենանք։ Դիրքեր։ Ինքնահաւաններու ու հարստահարողներու լէզոն մը։ Հաճոյք։ Փափկացած անասուններ պիտի ունենանք։ Մարդկութեան ծառայել, Հոգեւորապէս եւ բարոյապէս պիտի օրհնուինք Աստուծոյ։

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԷՐԶՐՈՒՄԷ

Քաղաքիս Հայ Աւետ. համայնքին Ե. Ք. Ընկերակցութիւնը, բայց Տէրունի օրունայ յատուկ երեկոյեան աղօթաժողովներէն, կ'ունենայ նաեւ զումարում մը եւ. օրեր, որ 3-4 ժամ կը տեւէ։ Երիտասարդները հոն կը խօսակցին օգտակար եւ բարոյացուցիչ նիւթերու վրայ, կ'երգեն եւ ընտրուած մասնաւոր զրութիւններ կը կարդան։ Ասամառ գանց առնուեցան առ ժողովները, որովհե-

տեւ առ միջոցին անդամներէն շատերը բացակայ կը գտնուէին քաղաքէս։ Դեկտ. 3ին վերսկսուեցան եւ բաւական քաջալերական եղանակով մը մէջ 13 եւ Բ.ի մը մէջ 3 երիտասարդներ խոստում տուին մինչեւ ցմահ հրաժարիլ ոգելից ըմպելի դործածելու վատ մոլութենէն եւ նաեւ սիկար ծխելու դէշ ունակութենէն, ու ստորագրեցին տպագրուած «գինեհատից ուխտատման» երբեւնայտ կազմակերպեցին գինեհատական մասնաճիւղ մը։ Տեղւոյս քարոզիչը առաջարկեց ներկաներուն աղօթել ուխտի մոնող անդամներուն համար, որպէս զի Աստուծոյ օգնութիւն ստանան եւ հաւատարիմ մնան իրենց խոստումին մէջ։ Աղօթեցին շատերը, աղօթեցին նաեւ ուխտողները։ Իցիւ թէ առ երկրին ամէն կողմերը թէ՛ քաղաքներու եւ թէ՛ գիւղերու մէջ կազմակերպուէին այսօրինակ հոգեւոր ընկերակցութիւններ մեր երիտասարդներուն մէջ, որպէս զի մեր դեռահասները փոխանակ իրենց թանկագին ժամանակը անհոգութիւնով, խաղամոլութիւնով եւ ոչ-Քրիստոնէական կերպերով վատնելու՝ իրենքզիրենք նուիրէին Քրիստոսի ու իրենց օրերն ու տարիները անցընէին իրենց բարոյական մակարդակը զարգացնելով, ուրիշներու օգտակար հանդիսանալով նկարագրապէս, կարգալով, եւն.։ Ասոնք ինչ ազդու եւ զօրաւոր միջոցներ են փրկելու զանոնք իրենց երիտասարդական փորձութիւններէն, որոնք շատ ու բազմակողմանի են։

Վանայ Հայ Աւետ. Ժողովուրդը ձեռնարկած է նոր մատուոյ մը շինութեան։ Ասոր համար նպաստահաւաք մարմին մը կազմուած է տեղւոյն Ժողովուրդէն, որպէս զի դիմում ընէ քոյր եկեղեցիներուն նիւթական օգնութեան։ Նպաստահաւաք մարմինին կողմէ գրութիւն մըն ալ եկաւ տեղւոյս Հայ Աւետ. Ժողովուրդին։ Նկատութեան առնուեցաւ այս դիմումը ու կիրակի օրունայ մը քարոզի պահուն բաց պնակ մը չըջապացաւ, որով գոյացաւ 4¹/₂ Օսմ. ոսկիի համեմատ զումար մը եւ անմիջապէս Վան զրկուեցաւ։

Էրզրում, Յունի. 8, 1904 ԱՐԵԱ Կ. ԹԻԹԻՆԵՆԵԱՆ

ՇՐՋԱՆԱԻԱՐՏԻՑ ՀԱՆԴԵՍ, ՊԻԹԼԻՍ

Նոյ. 3ին (Ն. Տ.) հիւպառնութիւն օր քաղաքիս Աւետարանականաց բարձր վարժարանի չըջանաւորտից հանդէսը տեղի ունեցաւ եկեղեցւոյ մէջ։ Երկսեռ հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր, նաեւ Անգղիական փոխ-հիւպատոսը։ Տեղւոյս առաջնորդ Գեր. Տ. Եղնիկ Մ. Վրդ. Գալիպոլեան եւ ազգային դասատուներէն ոմանք, թէպէտ հրաժարուած, չկրցին գալ ծերունի Սրապիոն վարդապետի մահաւան պատճառաւ, որ տեղի ունեցաւ ձիւտ նոյն օր։ Հանդէսը սկսուեցաւ ժամը 8ին (Ը. Թ.) եւ վերջացաւ տասնին։ Ամպիոնին հակառէ գեղեցիկ չըջանակի մէջ գոյնզգոյն ծաղկանց վերեւ ընթացաւ արտից նշանաբանը կախուած էր։ Ամպիոնէն

քիչ մը վար առաջին նստարանին վրայ բազմեցան բարեկան Մր. Գոլ եւ Արթ. Խաչիկ էֆ. Վարդանեան որ տեղւոյս վաղեմի, հաւատարիմ քարոզիչն է։ Նոյն նստարանին ձախակողմը նստարան մ'ալ յատկացուեցաւ չրջանաւարտներուն։ Վեց չրջանաւարտք պրեթէ տարեկից եւ հասակակից էին։ Վաշելուէ գրեւտով զարդարուած ճառեր ի ձեռնն նստան հոն։ Երգեցիկ խումբը բաւական տեղ գրաւեց ամբոխին մէջ։ Հանդէսը բացուեցաւ Սաղմոսի մը ընթերցմամբ։ Շրջանաւարտներուն տնուններն են Բենիամին Նահապետեան, Յակոբ Եղիազարեան, Բենիամին Պետրոսեան, Արփիար Մարգարեան, Տիգրան Սիմոնեան, Սեդրաք Մուրատեան։ Իւրաքանչիւր ճառէ հաջ երգ երգուեցաւ դաշնակի ընկերակութեամբ։ Յետոյ ուսուցիչներէն Դաւիթ էֆ. Մանուկեան կարդաց թուրքերէն մաղթանք մը Վեհ. Սուլթանին արեւշատութեան եւ երջանկութեան համար։ Յետոյ Վեր. Մր. Գոլ խօսեցաւ սահուն հայերէնով դաստիարակութեան արժէքին վրայ։ Տր. Էնտրուլըրտ ալ Մր. Գոլի թարգմանութեամբ խրատական մը ուղղեց չրջանաւարտներուն։ Յետոյ Մր. Գոլ բախեց վկայականները։ Տէրունական աղօթքով վերջացաւ հանդէսը։ Հանդէսէն ետքը տեղի ունեցան շնորհաւորութիւնք։

ՄԱՏՅԷՈՍ ՊԵՅՈՍԵԱՆ

ԾԱՌԱՋԱՆԴԷՍ, ԷՕՏԵՄԻՇ

Մամբէ էֆ. Կակոսեան իր քարոզչական պաշտօնը հոս վարեց իր տարի մը եւ յետոյ մեկնեցաւ ամպիոնը թափուր թողլով։ Եւ սակայն նախանամութիւնը Պատ. Յարութիւն Գ. Արմաղանեանը մեր թափուր ամպիոնը առաջնորդեց, եւ եղբայրութիւնը ուրախացաւ։

Տեղւոյս եղբայրութիւնը, շնորհիւ Զմիւռնիոյ Միսիոնարաց. Օր. Ազնիւ Վարժապետեանի վարժուհիութեան հրաւիրած էր 1903 Սեպ. 1ին (Հ. Տ.)։ Այս ամսնորի առթիւ 1904 Յունվ. 1/14ին հինգ շաբթի իրկուներ ժամը 1ին (Ը. Թ.) չքեղ ծառահանդէս մը տեղի ունեցաւ առաջնորդութեամբ Պատ. Յ. Գ. Արմաղանեանի։ Երկուսն հանդիսակալեաց ընտիր եւ հոծ բազմութիւն մը ներկայ եղաւ։

Օր. Ազնիւ Վարժապետեանի առաջնորդութեամբ մանկապարտէզի աշակերտք եւ աշակերտուհիք Տաճկ., Հայ., Անգլ. հրահանգիչ գոցեր արտադանեցին եւ երգիոնի ու ջութակի ընկերակցութեամբ գեղեցիկ երգեր երգեցին։ Ապա Սանթա-Քլոդ պապին իր աւանդական աղեղարդ մօրուքով եւ ցուպով երեւան գալով, կարճառօտ բաց իմաստալից խրատականէ մը վերջ, ի քաջաբերութիւն աշակերտաց, բազմաթիւ նուէրներ բաժնեց։ Վերջապէս բարձր եւ աշխատասէր ըլլալու խօսք անելով անոնցմէ, ինքն ալ իր կարգին գալ տարի բաղմաթիւ եւ ալ աւելի ճոխ ընծաներով վերստին այցելելու խոստումով մեկնեցաւ սրահէն։

Իբր վերջաբան Պատ. Յ. Գ. Արմաղանեան, չինիչ ուղեւձ մը խօսելով երկուսն հանդիսականաց, մասնաւորաբար շեշտեց ժամանակին սղութիւնը

եւ մանկանց դաստիարակութեան եւ կրթութեան կարեւորութիւնը եւ յետոյ համառօտ աղօթքով մը վերջացուց հանդէսը։ Հանդիսականք գոհ եւ զգածեալ ապաւորութեամբ բաժնուեցան։

Սոյն հանդիսին թէ' նիւթապէս եւ թէ' բարոյապէս օգնող բոլոր քարեկամաց խորին շնորհակալութիւննիս կը յայտնենք, ի մասնաւորի Օր. Ազնիւ Վարժապետեանի եւ Սանթա-Քլոդ պապային, որ զմեզ յանչափս խնդրեցող իւր ծերուկի տեսքով եւ խօսակցութիւններովը։

Յ. Ա. Մ.

ԳԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Աւետիքեւր նախորդ տարւոյ 27 թիւին մէջ Բալուի վրայ յօդուած մը տեսայ, եւ պարտ կը զգամ նշմարածս քանի մը սխալներ հրապարակաւ ուղղել։

(-) Պրն. Ե. Տօնապետեան կը յիշէ թէ ատարին առ նուազն 30-100 երիտասարդներ մոլութեան զիցուհոյն գոհ կ'երթան։ Այդ հաշուով հիմա երիտասարդ չպիտի գտնուէր. մինչդեռ կրնամ համարձակ ըսել թէ տարին հազիւ 3-5 անձինք կը մեռնին օդի մոլութիւնէ։ Այսպիսի չափազանցութիւններ գրութեան արժանիքը չեն աւելցնել, ոչ ալ Բալուի երիտասարդները կ'անպատուեն։

(բ) Սխալ է թէ ճքսակը երկններուն ծոցը կը պահուի, իսկ զայն գործածելը կանանց ձեռքն է։ Խնձորքի, օդի եւ ինչեւիցէ բանի կինը ստակ չի ծախսեր, ոչ ալ էրիկը անոր հրամանովը կը շարժի։

(գ) Կ'ըսէ թէ ճհարիւրին 25ը հազիւ կարդալ գրել գիտեն։ Սա տարօրինակ բան մը չէ, ոչ ալ ամօթ, վասն զի տնտեսական տաքնապի երեսէն զարոցները թերի վիճակ մը ունին եւ ժողովուրդն աւելի նախապատիւ կը համարի արհեստը, այնպէս որ հայրեր իրենց զաւակները փոքր հասակէն արհեստի կը վարժեցնեն։ Բաւ է հասարակ գրել եւ կարդալ մը գիտնալ, եւ արհեստն ալ զարգացման աստիճանի հասած է։

(դ) Կը չեշտէ թէ ճինճու, գոնէ Բողոք. հասարակութեան իւրաքանչիւր ընտանիք 30 դահարձաթ դրամ չի վճար Աւետիքեւր։ Այո, ճիշդիս եւ Աւետիքեւր արժէքը մեծ են, եւ մատուցած օգուտները քաղում։ Սակայն չը գիտեն թէ այսօր Բողոք. ժողովուրդն խեղճ վիճակ մը ունի, այնպէս որ հիմա անհովիւ մնալէ զատ զատաւորի անգամ կարօտ է։

Ըստ իս, մարդ քանի մը ամիս տեղ մը կենալով չի կրնար այդ տեղի վիճակագրութիւնը ընել։ Այդ ուսումնասիրութիւնը աւելի ընկի մը վայել գործ է։

Բալու

ԱՐՄԵՆԱԿ Ս. ԽԱՆՏԻԿ

Փրոֆ. Յ. Ա. Պէգճեան եւ ընտանիքը յատուկ շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք բռնիւ, զրուսեամբ հեռագրով կամ ներկայութեամբ իրենց ցաւակցութիւնն յայտնեցին Տր. Եագուպ Պէգճեանի մահուան յոբիթով։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք . Անցեալ ուրբաթ իրիկուն կայս. պալատան մէջ հացկերոյթ տրուեցաւ ի պատիւ Շուեռտական դեսպան Պաուս Պէք Յրիցի եւ Էլլէրս դպրոց-մարտանաւի հրամանատարներուն եւ սպաներուն : Ներկայ եղան նաեւ բոլոր նախարարները, պալատական բարձրաստիճան պաշտօնատարներ, Փարիզի Օսմ. դեսպանը, Շուեռտական դեսպանատան պաշտօնէութիւնը եւ Օսմ. կայս. Պանքայի ընդհանուր տնօրէնը : — Մայրաքաղաքիս նաւահանգստին մէջ յարմար տեղ մը առեւտրական նաւերու շինութեան եւ նորոգութեան յատուկ գործարան մը հիմնելու խնդրագիրը հաւանութեան արժանացաւ : — Լէվելի Հէրլաի տնօրէնութիւնը փաստաբան Միցցիի փոխանցուեցաւ : — Պարսկական գորգեր եւ Անատոլիի գորգեր եւ կապերուն եր տեղափոխելու եւ մաքսատուներէ անցընելու միջոցին շատ զեղծումներ կը գործուին : Արդ, այդ զեղծումներուն առջեւ առնելով եւ օրինական գործառնութիւնները կանոնաւորելով տէրութեան շահերը բացարձակապէս ապահով կացութեան մը մէջ դնելու մօտք ինչ ինչ առաջարկներ եղած են ձեռնհաս իշխանութեան, որու հրամայուած է ուշի ուշով քննել մատուցուած տեղեկագիրը : — Բերայի կառավարչին նախագահութեամբ յանձնաժողով մը զբաղած է ոստիկաններու պարտականութիւնները գծող կանոնագրի մը քննութեամբ : Այս յանձնաժողովին կ'անդամակցի նաեւ ոստիկանութեան քննիչ Լըֆուլուն էֆ. : — Հանքաքանական վարժարանին յատուկ պաշտօնութեան ղեկավարներ քննութիւնն աւարտեցաւ : Թոշակներու եւ ծախքի աղբիւրներն ալ հայթայթելով ի մօտոյ բացումը պիտի կատարուի : — Հին դրամներու հաւաքածոյին ցուցակը ի մօտոյ հրապարակ պիտի ելլէ :

Նահանգներ . Ներքին գործերու նախարարութիւնը, նկատելով որ կարագի պատրաստութեան հրահանգը դաւառները ղրկելէն ի վեր վեց ամիս անցաւ, չրջաբերական հեռագրով մը հետեւեալ հարցումները ուղղեց գաւառային իշխանութիւններուն . «Անցեալ Օգոստոսին հաղորդուած գրութեան համեմատ անշուշտ ի գործ դրի՞ք տրուած յորդորները : Ցարդ ինչ արդիւնք ունեցան անոնք : Տեղական կարագներու անարատութիւնը ո՞ր աստիճան ապահովուած է : Ցարեկան ո՞րչափ կարագ կը պատրաստուի, ո՞րչափ կ'սպառուի տեղւոյն մէջ եւ

ո՞րչափ կ'արտածուի եւ ո՞ւր : Մինչեւ Կ. պոլիս փոխադրութեան ծախքը ո՞րչափ է քիւօ գլուխ : Ծախքով մէկտեղ քանի՞ դահի տարանք կ'ըլլայ » — Կայս. կառավարութիւնը 1903 տարւոյ համար 195,000 ոսկի վճարեց վերջերս Անատոլիի Երկաթուղիի Ընկ.եան իբրեւ հազարամեթրական երաշխաւորութիւն : Պիտի վճարէ դեռ 30,000 ոսկի ալ : Սէլանիկ-Մանաթլըրի Երկաթուղիի Ընկ.եան ալ վճարեց 56,000 ոսկի դարձեալ իբրեւ հազարամեթրական երաշխաւորութիւն 1903 տարւոյ : — Արդիւնի հանքերը բանեցնելու գործին զարկ մը տալու նպատակով միջոցներ ձեռք առնուեցան : — Խնդրուած է յատուկ պաշտօնեաներ ղրկել, որպէս զի Ատանայի եւ Գասթէմունիի երկաթի եւ այլ հանքերու արտադրութիւններուն հսկեն : Այդ հանքերը Հիճազի երկաթուղիին օգտին կը բանեցուին : — Կայս. կառավարութիւնը, նկատելով որ Գոնեայի կուսակալութեան մէջ տեղային յախճապակեղէններու գինը կոտրած է վաճառման նուազութեան պատճառով, ձեռնհաս իշխանութեան հրամայեց հարկ եղած խրախոյսը եւ օգնութիւնը տալ այս ճարտարուեստով զբաղողներուն : — Երզնկայի մէջ մանրէաքանական հաստատութիւն մը պիտի հիմնուի Կայս. հրամանով : — Հրամայուեցաւ Ատանայի նահանգին անտառներէն բաւականաչափ քանակութեամբ փայտածոյ (թրաւէրս) հայթայթել Հիճազի երկաթուղիին : — Դարձեալ, հրամայուեցաւ որ ոչխարի առաքումը միօրինակ դրութեան մը վերածուի, որպէս զի թէ՛ տէրութեան գանձն օգտուի եւ թէ՛ հասարակութիւնը փաս չկրէ : Պատուիրուած է հոգ տանիլ որ սնդիկի գաւառային հանքերուն արտադրութիւնները աւելնան : — Գոնեա-Էրէյլիի գծին Գոնեայէ Դարաման երկարող մասին (100 հազարամեթր) շինութիւնը աւարտելու մօտ է եւ բացումը տեղի պիտի ունենայ յառաջիկայ Մայիսին : Դարամանէ Էրէյլի եւ քիչ մ'ալ աւելի անդին երկարող 100 հազարամեթրոց երկրորդ մասին բացումն ալ տեղի պիտի ունենայ հինգ ամիս յետոյ : — Երամատածութեան արուեստին զարկ մը տալու համար թիւնիներ կը հասցուին գաւառներու մէջ Կայս. հրամանով : Պրուսայի երկրադորձական վարժարանը թիւնիի 400,000 մատաղատունկ (ֆիտան) հասուցած է եւ վեց քաշ սերմէ 5-6 հարիւր հազար նորաբոյս տունկ : Անցեալ տարի Բուժէլիի նահանգներուն հայթայթեց 113,000 մատաղատունկ, Այլալըզի 10,000, մեծ քանակութիւն մ'ալ ուրիշ տեղերու : Այս տարի ալ պատուիրուած է որ, դարձեալ ձրիապէս բաշխուելու համար, 100,000 մատաղատունկ ղրկէ մայրաքա-

ղաքս : — Գոռովայի նահանգին կարօտեալներուն յատուկ տուններու շինութիւնը աւարտած է : — Բէնէն եւ Փէրսէփէ գիւղերու 2,243 կարօտեալներուն 33,840 դահ. բաժնուած է մէկ ամսուան մէջ երրորդ անգամ : Կեալաթի, Տէմիրհիսարի, Իսմիլովայի, Քէպիյէի, Գըրչովայի եւ Օխրիի կարօտեալներուն բաժնուած է 290,772 դահ. եւ նոյն տեղերը շինուած է 5,356 տուն :

Բոլշ. Ժող. Մարտ 6ին Անգղիական Աստուածաշնչի Ընկեան 100րդ տարեդարձը պիտի տօնուի : Նոյն ընկերութեան Կ.պոլսոյ գործակալութիւնը մտադիր է, Կ'ըսուի, այդ տարեդարձին ի յիշատակ քանի մը ժողովներ կազմել մայրաքաղաքի մէջ : — Մկրտիչ Եպսկ. Շահանեան Յունի. 12ին Այնթապի մէջ իր հանգիստը մտած է 75 տարեկան : Այնթապի Եպիսկոպոսական եկեղեցիին եպիսկոպոսն էր : Այդ պաշտօնը վարեց 45 տարի : Նախ Հայ եկեղեցիին մէջ, ապա Եպիսկոպոսականին մէջ : Զորրորդ կարգի Մէծիոյէ պատուանշան ունէր : Հանգուցելոյն ղրխաւոր գործն եղաւ մեծ եկեղեցին, զոր Այնթապի մէջ կառոյց Եպիսկոպոսական ժողովրդին համար : Ասկէ երեք տարի առաջ կաթուածի ենթարկուած էր, որմէ չկրցաւ ձողուպրիլ : Թաղման հանդէսին ներկայ գտնուած է տեղւոյն Բողոք. ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ, Կ. Թ. Գոյէճի ուսուցչական մարմինը եւ միսիոնարութեան կողմէ Մր. Մէրիլ : Հոգեւոր պաշտօնին մասնակցած են նաեւ հովիւներ : Մարմինը թաղուած է եկեղեցիին աւանդատան մէջ՝ որդւոյն Շամուէլի գերեզմանին քով : — Մարաշի եկեղեցիները կ'որոշեն քաղաքին մէջ Աւետարանականութեան հաստատման յիսնեորդ տարեդարձին առիթով, զոր պիտի տօնեն Դեկտ. մէջ, իբր 150 ոսկիի գումար մը հանգանակել ի նպաստ տեղւոյն «Ակադեմիա» կոչուած Բարձր վարժարանին, եւ անմիջապէս ժողովրդէն ոմանք 70 ոսկի կը խնստանան : Ահա զօրաւոր ապացոյց մը սիրոյն, զոր այդ ժողովուրդը կը տածէ հանդէպ իր դպրոցներուն :

Հայ Լոսս. Ժող. Յունի. 27 Թուով Սբ. Փետրուպոլիէ Լոստոն հեռագրուեցաւ թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ջղային քայքայումէ կը տառապի եւ վիճակը ծանր է : Սակայն կը կարծուի եւ կը յուսացուի որ այս լուրն ալ նախորդներուն պէս անհիմ էլլէ : — Սբ. Փրկչի հիւանդանոցի երկսեռ փոքրիկներուն իբրեւ կաղանդէք, ընդհանրապէս փոքրիկներու կողմէ, նուիրուած 6,590½ դահ.ի գումարը, զոր Մանչ. Էֆէսոյ հանգանակեց, հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան յանձնուեցաւ : — Յակոբ

էֆ. Գուրգէն կաթուած ունեցաւ, բայց վիճակն սկսած է բարւոքիլ : — Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը որոշած է ի մօտոյ Սիսի մէջ պաշտօն մը յանձնել Գաղանձեան Յովհաննէս Եպսկ.ին, որ Պէյրութ կը բնակի յորմէհեաէ իր անկանոն ընտրութիւնը անվաւեր ճանչցուեցաւ Կայս. կառավարութեան : — Նոր Պալատեան տակաւին ղրկուած չէ Էջմիածին : Ոմանք ասկէ կը հետեւցնեն թէ Ռուս կառավարութեան նպատակն է քիչ մը մեղմոցնել աւետարանագրութիւնները : — Սըվազի ժողովուրդը, որ քանի մը տարի առաջ իր դրամով հիւանդանոց մը հիմնեց քաղաքին մէջ, անոր հաշուեցոյցը հրատարակեց, որմէ կը տեսնուի թէ 1889էն մինչեւ 1903 հասոյթն եղած է 238,029 դահ., իսկ ծախքը 231,889, եւ 1,285 հիւանդ ընդունուած է : — Երուսաղէմի խնդրին համար պատրաստուած ընդարձակ տեղեկագիր մը մատուցուեցաւ Դատական նախարարին :

Յոյ. Ժող. Պատրիարքը Կայս. կառավարութեան շնորհակալութիւն յայտնեց 500 ոսկիի նպատին համար, որ բաշխուեցաւ էտիրնէի Գարատէրէ եւ Էվգարինոն գիւղերու բնակիչներուն : — Իւսկիւպի հանգուցեալ մետրապոլիին յաջորդ անուանուեցաւ Սեպասթիան Տէպէրքովիչ անուն Սերպ վարդապետ մը, որ կիրակի եպիսկոպոս ձեռնադրուեցաւ Ֆէնէրի պատրիարքանիստ եկեղեցիին մէջ : — Հանգուցեալ Երեկիատիսի կինը, վէճի ենթարկուած կտակին ի գործադրութիւն, հաճած է Պատրիարքարանի յանձնել 50,000 ոսկի եւ 21,000 ոսկիի արժողութեամբ կալուած : — Պատրիարքը շրջաբերականով մը Բումէլիի Յոյն առաջնորդներն յորդորեց զրով եւ խօսքով իրենց ժողովուրդն զգուշացնել կարգ մը Բումանացի միսիոնարներէ, որոնք այն կողմերը կրօնական փրօփականտայի ձեռնարկած են : — Սինոդը վերջերս ի նկատ առաւ Անգղիացի Կրաֆթըն եպիսկոպոսէն Սբ. Փետրուպոլի մետրապոլիին ղրկուած նամակ մը, ուր նշանակուած են բոլոր այն կէտերը, որոնց մասին իրարու անհամաձայն են Օրթոտոքս եւ Անկլիքան-Ամերիկեան եկեղեցիները :

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

(Յունի. 22/4 Փետր.)

Օմ. Միացեալ	Օմ. ոսկի	94.46
Բումէլիի Երկաթուղի	Քրանք	125.50

ԴՐԱՄՔ, Օմ. ոսկին 100Է

Մէծիոյէ	108 07	Նաբոլէս	87 46
Նոր մէծալիք	105	Գրիմից	51 05
Մարտ արժաթ	104 10	Անգլ. ոսկի	110 01
Ռուսիոյ բոլ	90	Մանէթ	8 62

ԱՐՏԱՔԻՆ

Ծայրագոյն Արեւելի . Կացութեան անստոյգ վիճակը դեռ կը շարունակէ : Թերթերը դեռ չծանուցին թէ Ճափոնի վերջին ծանուցագրին Ռուսական պատասխանը տրուած է : Կ'ըսուի թէ այս յապաղման պատճառը այն մեծ զգուշութիւնն է , որով հարկ է պատրաստել այն պաշտօնագիրը : Վիէննայի թերթերէն Փօլիէլէ Բոլշակովսկի , որ քաղաքական խնդիրներու վրայ Ռուսիոյ հայեացքին ներկայացուցիչ կը կարծուի , սապէս կ'ըսէ . «Կարելի չէ տարակուսիլ որ Ճափոնական ծանուցագրին տրուելու Ռուսական պատասխանը խաղաղութեան բացորոշ սիրով մը տոգորուած պիտի ըլլայ , միանգամայն իսկապէս պիտի ցոյց տայ բարեկամական հասկացողութեան մը յոյժ անկեղծ փափաք » Դարձեալ , «Կարելի է բացարձակ ստուգութեամբ ըսել թէ Ռուս կառավարութիւնը պատրաստ է վերջին ծայրն երթալ կարելի զիջումներն ընելու համար Ճափոնի » Սիմապուրի Վիէննայի թղթակիցը այս խօսքերուն սա մեկնութիւնը կուտայ թէ Ռուսիա ջերմապէս կը փափաքի խոյս տալ Ճափոնի հետ պատերազմի բռնուելէ , եւ սակայն կ'աշխատի հոգ տանիլ որ այդ կողմերը իր վարկը չկորսնցնէ , զի այդպիսի ձախող պատահականութիւն մը բուն իսկ պատերազմի հաւասար կը համարի : Այս է ինչ որ բարձրաստիճան Ռուս պաշտօնատար մը ուղեց ըսել , երբ սապէս ըսաւ . «Սահման մը կայ , որմէ անդին չենք կրնար երթալ : Գորէյի մէջ զործնականապէս ամէն զիջում կ'ընենք : Մանչուրիոյ մէջ ալ արդէն ճանչցած ենք թէ՛ Ճափոնի , թէ՛ ուրիշ պետութիւններու դաշնագրական բոլոր իրաւունքները : Եթէ Ճափոն մերթէ մեր հաշտարար առաջարկները , աշխարհ Ճափոնի վրայ դնելու է հետեւանքներուն պատասխանատուութիւնը » Կ'ըսուի թէ Ռուս ծովակալ մ'ալ սապէս ըսած է . «Ռուսիոյ պատասխանը այնքան հաշտարար բնութիւն մը պիտի ունենայ որ չեմ կրնար խաղաղական լուծումէ տարբեր բան մը նախատեսել , թէպէտ դժուար է վստահ ըլլալ Ճափոնի յարափոփոխ ընթացքին բերմամբ » Գլխաւոր դժուարութիւն մը սա է , կ'ըսուի , թէ երկու կողմերն ալ , թէեւ խաղաղութեան կը բաղձան , իրարու չեն վստահիր եւ երաշխաւորութիւն կը պահանջեն խոստումներու զործադրութեան համար : Պատերազմի պատրաստութիւնները չեն դադարած : Չին ալ մեծ ժրութեամբ զինուոր կը հաւաքէ եւ կը զինէ : Այսու ամենայնիւ կ'զգայ թէ Ռուսեւեմափոնական պատերազմ մը ի-

րեն շատ վտանգաւոր պիտի ըլլայ : Չինացի պաշտօնատարներ օտար քանի մը պետութիւններու դեսպաններէն խնդրած են որ Չինու հետ միջնորդեն Ճափոնի եւ Ռուսիոյ միջեւ : Ճափոնցի դրամատէրներ առատաձեռնութեամբ կը մասնակցին կառավարական փոխառութեան , եւ կ'ըսուի թէ ուղուած հարիւր միլիոն եւէնի գումարին քանի մը պատիկը կրնայ հանուիլ առանց օտար դրամատէրներու զիմելու : Ըստ նորագոյն հեռագիրներու , Սր. Փեթլըսպուրկի Բրիտանական դեսպանը իր կառավարութեան հեռագրած է թէ Ճափոնի վերջին ծանուցագրին Ռուսական պատասխանը գոհացուցիչ բնութիւն ունի : Ճափոնի վարչապետն անոր կ'սպասէ այս շաբթու , բայց չկարծեր թէ անով պիտի վերջանան բանակցութիւնները : Լոնտոնի Ճափոնական դեսպանը կ'ըսէ թէ իր կառավարութիւնը կը ճանչնայ Ռուսիոյ իրաւունքները Մանչուրիոյ մէջ , եւ Ճափոնի մամուլն այժմ վստահ է թէ խաղաղութիւնը պիտի պահպանուի : Ուաշինկընէ կը հեռագրուի թէ Ճափոնական ծանուցագրին Ռուսական պատասխանը միւս տէրութիւններուն հաղորդուած է եւ թէ Ֆրանսա , Մեծ Բրիտանիա եւ Միաց. Նահանգները տեսութիւններ փոխանակած են խնդրին վրայ : Ճափոնի եղած զիջումները ակնկալուածներէն աւելի կարեւոր են : Պատասխանագիրն այսօր պիտի յանձնուի Ճափոնի կառավարութեան :

Գերմանիա . Անցեալ շաբթուան մեծ դէպքը Գերմանիոյ մէջ՝ Կայսեր ծննդեան 45րդ տարեդարձին տօնն էր , որ տեղի ունեցաւ չորեքշաբթի օր : Օգը պայծառ ու գեղեցիկ էր , եւ վերաբուժական գործողութենէն ետեւ Կայսեր կատարեալ ապաքինման համար զգացուած շնորհակալութեան ընդհանուր զգացումը անօրինակ խանդավառութիւն մը ընծայեց տօնին : Պալատան մատրան մէջ պաշտօն մը տեղի ունեցաւ , որմէ ետեւ Կայսրը ընդունելութիւն մը տուաւ եւ նոյն օրուան յատուկ սովորութեան մը համաձայն բազմաթիւ պատուանշաններ եւ աստիճաններ շնորհեց : Պիւճիոյ Թագաւորը Պերլին գնաց , Կը կարծուի թէ նպատակն է Գերմանիոյ օգնութիւնը ձեռք բերել այն վէճերուն մէջ , զորոնք Անգլիոյ հետ ունի Բոսնիոյ պետութեան նկատմամբ : Սակայն Բոսնիոյ պետութեան եւ Գերմանիոյ միջեւ ալ կարծիքի տարբերութիւն կայ Կեդրոնական Ափրիկէի Գերմանական գաղութաւայրին ու Բոսնիոյ սահմանազլխին նկատմամբ : Կ'ըսուի թէ Լէոփոլտ Թագաւորը Պերլինէ մեկնած է առանց իր այցելութենէն զգալի արդիւնք մը քաղելու : Կ'ըսուի նաեւ թէ Վիլհելմ Կայսրը

ի մօտոյ փոխադարձ այցելութիւն պիտի տայ թագաւորին : — Գերմանական Հարաւարեւմտեան Ափրիկէի լուրերը դեռ վրդովիչ են : Երկիւղ կայ թէ ուրիշ ցեղեր ալ պիտի միանան ապստամբ Հէրէրօներուն : Գլխաւոր քաղաքը, Վինտհոք, հաղաւոր Հէրէրօներէ պաշարուած է : Սակայն յոյս կայ թէ պիտի կրնայ դիմանալ մինչեւ որ օգնութիւն հասնի : 200 Գերմանացիներու խումբ մը պաշարուած է ուրիշ տեղ մը, եւ Վինտհոք օգնութեան ղրկուած մարդիկ ետ մղուեցան :

Աւսթրիա-Հոնգարիա . Հունգարիոյ Խորհրդարանը փակեց իր նստաշրջանը տոանց քուէարկելու նոր զինուորագրութեան յառուկ օրինագիծը : Վարչապետ Թիցա կոմսը խափանարար դրուածքներ վրայ յամառող Ընդդիմադիրներու փոքրիկ խմբակին ազդու կոչում մը քաշեց որ իրենց ընթացքէն ետ կենան յօգուտ երկրին, բայց ի զուր : Երեսփոխաններու փոքրիկ խմբակ մը կրցաւ կառավարութեան ամբողջ մեքենան խանգարել, եւ պիտի չարունակէ արդի ապօրինի վիճակը, ուր տոնք կը հաւաքուի եւ հանրային դրամ կը վճարուի առանց Խորհրդարանի վաւերացման եւ նոր զինուորագրեալներու տեղ 40,000 պահեստիներ կը ծառայեն բանակին մէջ, — 1903ի առեւտրական վիճակագրութենէն կը տեսնուի թէ պետութեան համար բարգաւաճ տարի մը եղած է այն : Արտածութիւններն ալ, ներածութիւններն ալ նախորդ տարուանէն շատ աւելի եղած են :

Ֆրանսա . Ընդդիմադիր կուսակցութենէ երկու երեսփոխաններ ջանացին Խորհրդարանին մէջ վիճաբանութիւն մը բանալ պետութեան կողմէ երկաթուղիներու գնման խնդրին վրայ, ըսելով թէ Ելեւմտական նախարար Մ. Բուվիէ եւ Ծովային նախարար Մ. Փէլլեթան համամիտ չէին այս մասին : Մ. Գոնպ ըսաւ թէ դանիոնք երբեք այնպէս ձեւացուցած չէ թէ իր անդամները կատարելապէս միաձայն են ամէն կէտի վրայ : Սակայն դանիոնք ինք պիտի խօսի, երբ երկաթուղիներու գնման խնդիրը Խորհրդարանին ներկայանայ : Ժողովը, Վարչապետին խնդրանքով, մէկի դէմ գրեթէ կրկնակ քուէի մեծամասնութեամբ, որոշեց վիճաբանութիւնը անպայման կերպով յետաձգել : Մ. Բուվիէ նախորդ նստի մը մէջ ցոյց տուաւ թէ Զուիցերիոյ մէջ երկաթուղիներու պետական գնման ծախքը 79,000,000 Ֆրանք ենթադրուեցաւ, բայց իրականը 224,000,000 եղաւ, եւ թէ Իտալիոյ, Ռուսիոյ եւ Բրուսիոյ մէջ ի դերեւ կայն չափու այն յոյսերը, զորոնք պետութիւնն ունէր երբ երկաթուղիները գնեց, եւ, որովհետեւ կառավարութիւնը նոր ծախքեր պիտի

ընէ զինուորական ծառայութիւնը երկամեայի իջեցնելով եւ գործաւորներու հանգստեան թոշակ յատկացնելով, ըսաւ թէ ինք չկրնար հաւանիլ երկաթուղիներու գնման ծրագրին : — Փարիզի արքեպիսկոպոսը եւ կաթոլիկ ուրիշ բարձրաստիճան կղերականներ Նախագահ Լուպէի բողոքագիր մը մատուցին կառավարական այն օրէնքին դէմ, որով ուսուցանելու իրաւունքէն կը զրկուին արտօնացեալ միաբանութիւնները : Բողոքարկուները կ'ըսեն թէ, «ի՞նչ ալ ըլլայ, կառավարութիւնը չկրնար ջնջել այնուստութեան հարկը, աղքատութիւնը, ցաւը կամ մահը : Ի՞նչ կը մնայ ժողովրդին, եթէ զրկուի կրօնական այն միութարութիւններէն եւ յոյսերէն, որոնցմով միայն կրնայ կեանքին յարիւ թշուառութեան օրերու մէջ » :

Մէծ Բրիտանիա . Սբ. Փետրոսպուրկի մէջ կ'ըսուի թէ Էտուրըտ Թագաւորին առ Զարն այցելութիւնը որոշուած է եւ թէ տեղի պիտի ունենայ Մայիսի սկիզբները : — Թիպէթցիները աւելի սպառնական դիրք մը կը բռնեն Բրիտանական արշաւախմբին հանդէպ, որ իրենց երկիրը մտաւ Բրիտանական հրամանատարը Թիպէթցի Լամայէ մը իմացած է թէ ծանր չարիք պիտի պատահի, եթէ արշաւախումբը Հնդկաստան չվերադառնայ : Ռուսական թերթ մը կ'ըսէ թէ Ճափոնի եղած ոչ մէկ զիջում կրնայ անհաճոյ ըլլալ, պայմանով որ յետոյ Ռուսիա կարենայ ազատ մնալ եւ Մեծ Բրիտանիոյ ըսել, «Պիտի չմտնէր Թիպէթ» : — Պօէր չորս հարիւր գերիներ, որոնք Բրիտանական կառավարութեան հաւատարիմ մնալու երդում ըրին յորդորմամբ Զօր. Տըլարիի, որ անցեալները Հնդկաստան գնաց, անցեալ շաբթու Տըրքմ հասան եւ իրենց տեղերը ղրկուեցան : — Մ. Հուլիսէքըր Բայթի դատը, որ քանի մը օր մեծ տեղ գրաւեց Անգլիական թերթերու մէջ, անցեալ շաբթու վերջացաւ եւ եղերական կերպով Մ. Բայթ աղքատիկ տղայ մ'էր, բայց շուտ միլիոնատէր եղաւ եւ սեղանաւորական ընդարձակ գործառնութիւններով զբաղեցաւ Ամերիկայի եւ Անգլիոյ մէջ : Սակայն ամբաստանուեցաւ թէ խաբէական միջոցներով դրամ ձեռք բերած է եւ դատուելով եօթնամեայ բանտարկութեան դատապարտուեցաւ : Եթովպիոյ մէջ իր վրայ թոյն պահել եւ դատաւիճին իմանալէ ետեւ անձնասպան եղաւ թոյնը կուլ տալով :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱԿՈԲ ՊՅՈՒՆՅԱՆ

Ֆինանսներու Եօգուղու Սկիզբից խառն

ՔՐԻՍՏՈՆԵՍԻԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆԸ

(ՀԵՏԵՒԻԼ ՅԻՍՈՒՍԻ)

Տօքթ. Կ. Շէլտընի «In His Steps» անուն գիրքը, որ Ամերիկայի եւ Անգղիոյ մէջ գրեթէ աննման յաջողութիւն մը ունեցած է, Հայերէնի թարգմանած է Բրօք. Վ. Յ. Յակոբեան ՔՐԻՍՏՈՆԵՍԻԹԵԱՆ ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆԸ անուն տակ:

Քրիստոնէական նկարագիրը եւ հոգեւոր կենաց ազնիւ օրինակը սիրուն պատմութեան մը մէջ պարզած է տաղանդաւոր հեղինակը եւ յաջողած է այս գիրքը ամէն կարգի ընթերցողաց հաճելի եւ հետաքրքրաշարժ ընել:

Ընտիր թուղթի վրայ մաքուր տպագրութեամբ եւ լաթակաղմ ՄԻԱՅՆ Յ ԴԱՀԻ կը վաճառուի Կ. պոլսոյ եւ գաւառներու բոլոր գրավաճառաց քով: Կեդրոնատեղին է Յ. Մատթէոսեան վաճառատուն, Պայպըլ-Հառու, Կ. պոլիս:

ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑ Ի ՊՐՈՒՍԱ

ՅԱՆԿ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՄՑ 1904

Ս. Զարիֆեան էֆ. 40, Վսեմ. Նշան էֆ. Ալիքսանեան, Մուշ, 50, Յ. Գոնտայեան էֆ. 20, Գ. Մկրտիչեան էֆ. ոչխար մը, իր որդւոյ ամուսնութեան առթիւ, Երիտ. Քրիստ. Ընկ. Պրուսա 108, Հ. Նազլըքճեան էֆ. 30, Օր. Ե. Գուրեան 10, Օր. Փ. Ճինկէօզեան Պանտրմա 20, Տէր Թադէոս Ներսէսեան Եօզլատ 10, Կ. Արրահամեան էֆ. 19, Յ. Փափազեան էֆ. 5, Յ. Հաճի Յարութիւնեան 5, Յ. Հաճի Յակոբեան 10, Իրրանոսեան Եղբարք 19, Ե. Կ. Փափազեան էֆ. 5, Գ. Յ. Սանդիկեան էֆ. 5, Մ. Քիւրքճեան էֆ. 10, Վ. Սահակեան էֆ. 10, Տ. Կ. Արրահամեան էֆ. 19, Խ. Չալըքեան էֆ. 5, Ն. Արրահամեան էֆ. 5, Կ. Զարիկեան էֆ. 19, Մ. Մալեան էֆ. 10, Ա. Դայսէրեան էֆ. 13, Ժողովրդեան դանձանակէն 50, Պատ. Մ. Գալուստեան 78, Վաճ. Օրացոյց 114, Ոմն 22, Պատ. Ռէօս-լըրի ձեռամբ 8, Ոմն 5 հնդկահաւ եւ 20 դհ., Պատ. Ա. Վարդանեան Էրզրում 184, Տիկ. Ե. Թէոսեան 108, Պատ. Ա. Մամհիատիսի ձեռամբ, Ռոտոսթոյ 200, Պատ. Մ. Կիրակոսեանի ձեռամբ Մալաթիա 90, Դ. Տիւրկէրեան էֆ. մէկ ոչխար, Յ. Յ. Դապազճեան էֆ. Մարսուսն 54, Յ. Հայկազն էֆ. Կ. պոլիս 54, Ս. Զարուկեան էֆ. Եէնիշէհիր 15 քաշ չամիչ:

Զերմագին շնորհակալութիւններ:

(Շարունակելի)

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԹՈՒՐԲԻՈՑ ԳՈՒԼԷՃ, ԱՅՆԹԱՊ

Եթէ գուէճի յարմար տարիքով տղայ ունիք, զրեցէք Այնթապ, ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԹՈՒՐԲԻՈՑ ԳՈՒԼԷՃԻ Տնօրինութեան, որ յայտագիր մը զրկէ ձեզի ձրի:

ՀՐԴԵՀԻ ԴԵՄ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՆՕՐԹՆ ՊՐԻԹԻՇ ԷՆՏ ՄԷՐԲԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԱՆԳՂ. Ոսկի 3,000,000

ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ » » 16,378,771

ՀԱՍՈՅԹ 1902

ՏԱՐԻՈՅ » » 3,628,617

ՆՕՐՏՇԸՐՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԱՆԳՂ. Ոսկի 3,000,000

ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ » » 6,227,900

ՀԱՍՈՅԹ 1902

ՏԱՐԻՈՅ » » 1,447,400

Ընկերութիւնքս իրենց Կ. պոլսոյ միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ կը ստանձնեն ամէն կարգի ապահովագրութիւններ ընդդէմ Հրդեհի. աւելի օգտակար եւ աւելի դիւրագին սակերով քան ուրիշ ամէն ընկերութեանց սակերը. բազմաթիւ պայմանաւորեալ քաղաքացիական ապահովութեան ստորագրութեամբ. Նաեւ իբր զրամագլխոց մեծութեամբ եւ իրենց պահեստի մթերեալ գումարներուն ստորագրութեամբ. Նաեւ իբր ապացոյց իրենց հաստատութեան միայն Հրդեհի ճիւղին համար մինչեւ ցարդ տուած յնասնին 39,500,000 Անգլ. ոսկին կ'անցնի:

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

„ՄԱՐԻԹԻՄ“

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ԱՆԳՂ. Ոսկի 500,000

ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ ԱՆԳՂ. Ոսկի 140,000

Ընկերութիւնը կ'ապահովագրէ շոգենաւուց եւ առաքատանաւուց մէջի ապրանքները եւ զրամաճրարները խիստ օգտակար պայմանաւ. Գնոց եւ այլոց վրայ տեղեկութիւն ամուրի ուղղուել կը հրաւիրուին զիմեւ Ղալաթիա Մէհմէտ Ալի փաշա խան, զեմաշարկի թիւ 21 եւ 22 սենեակները, առ Գ.Ա.Բ.Ե.Ի. Զ. ՍԵՐՈՒԲԵԱՆ, Գործակալ Կ. պոլսոյ վերոյիշեալ երեք Ընկերութեանց:

ԼԱՆՔԱՇԻՐ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Դրամագլխով 12,000,000 Անգլ. ոսկի

Անգլ. Ապահովագրական Ընկ. հրդեհի եւ կենաց. «ԲՈՅԸԼ» ընկերութեան հետ ձուլուած:

Հրդեհի դէմ կ'ապահովագրէ ամէն տեսակ ստացուածներ քարուկիր եւ փայտաշէն, կարասի եւ ապրանքներ, եւն., եւն.:

ԼԱՆՔԱՇԻՐ Ընկ.ը միշտ նշանաւոր եղած է ամէն յնաս անմիջապէս եւ արդարութեամբ հատուցանելով. իր ահագին զրամագլխով:

ՏԱՍԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ ԱՆԳՂ. ՈՍԿԻ

բացարձակ ապահովութիւն կ'երաշխաւորէ իր ապահովագրեալներուն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻՎԵՐՔՈՒԼ.

4 North John St.

ԼՈՆՏՈՆ.

28 Lombard St. E. C.

Փոխ գործակալութիւններ Թուրքիոյ զխաւոր քաղաքներուն մէջ:

Ընդհանուր գործակալներ ի Կ. պոլսոյ

BOND, SELLAR & Co.

(Պոնտ, Սէլլըր եւ Ընկ.)

4, 5 Գիւլիւք Թիւնէլ խան, Ղալաթիա

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐԵԱԼ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐ

Նիքի, արծաթ եւ ոսկեպատ

WALTHAM ԵՒ ELGIN

հուշակաւոր գործարաններու:

Ժամագործական գործիք եւ պիտոյք,

Անգլիական զմելի, մկրատ եւ ամելի:

ԵՓՐԵՍԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

114. Թարագճըլար փողոց եւ

3. Այնաճըլար փողոցի անկիւն, Կ. պոլսոյ:

Գաւառներէ ընդունուած յանձնարարութիւնք ճշգիւ եւ փութով կը կատարուին:

يحيى بن محمد
ب. ق. ١٢٨٢

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԵՒ

3. ԻՍԱԳՈՂԻԼԵԱՆ վաճառատան թէ՛ պատրաստ եւ թէ՛ օր ըստ օրէ հասնող Հնդկական, Սէյլանի, Զինի եւ ձալայի թէյերը իրենց թարմութեամբ եւ հոտով կրնան ամէնէն զօռաբարհաններն իօք գոհացնել. Ուղղակի վաճառատանս եղած յանձնարարութիւններ փութով եւ խնամով կը կատարուին:

Հասցէ.—Կ. Եավրուեան եւ 3. Իսագողեան, թիւ 10, ձէլալ պէյ խան, Կ. Պոլսոյ: